

PREMA KULTURI PONOVNE UPORABE

alati za ponovnu uporabu i popravljanje u zajednici

Prema kulturi ponovne uporabe

Alati za ponovnu uporabu
i popravljanje u zajednici

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Co-funded by
the European Union

SADRŽAJ

Uvod

Za koga je i o čemu je ovaj vodič.....4

I. Uvod u otpad: koliko je važno izbjeći njegovo stvaranje i kako zajednice mogu doprinijeti ovome cilju6

Razumijevanje slogana *Smanji, ponovno upotrijebi, recikliraj: definicije i razlike*.....8

Hijerarhija upravljanja otpadom.....8

Smanjenje otpada i ponovna uporaba.....9

Recikliranje12

Spaljivanje (takozvana *energija iz otpada*) i odlaganje na deponije.....14

II. Praksa: organiziranje događaja *učenja popravljanja i ponovne uporabe*.....16

Događaji razmjene.....18

Što su ti događaji i zašto biste ih trebali organizirati?.....18

Sugestije za temeljna pravila i principe, kao i praktična pitanja...19

Događaji *učenja popravljanja*.....24

Šta su *događaji učenja popravljanja*.....24

Razmišljate li o pokretanju neke aktivnosti *učenja popravljanja?*.....27

Upute korak po korak za organiziranje događaja *učenja popravljanja i razmjene*.....29

Popisi osnovne opreme za različite radionice *učenja popravljanja*.....42

III. Rad s volonterkama.....47

Šta motivira volonterke?.....48

Kako održati motivaciju kod volonterki: savjeti za koordinatorice volonterki.....50

Uključivanje deprivilegiranih i slabije zastupljenih skupina.....53

Žene i rodno varijantne osobe u aktivnostima *učenja popravljanja*.....53

Interseksionalnost i uključivanje LGBTQIA+ osoba.....54

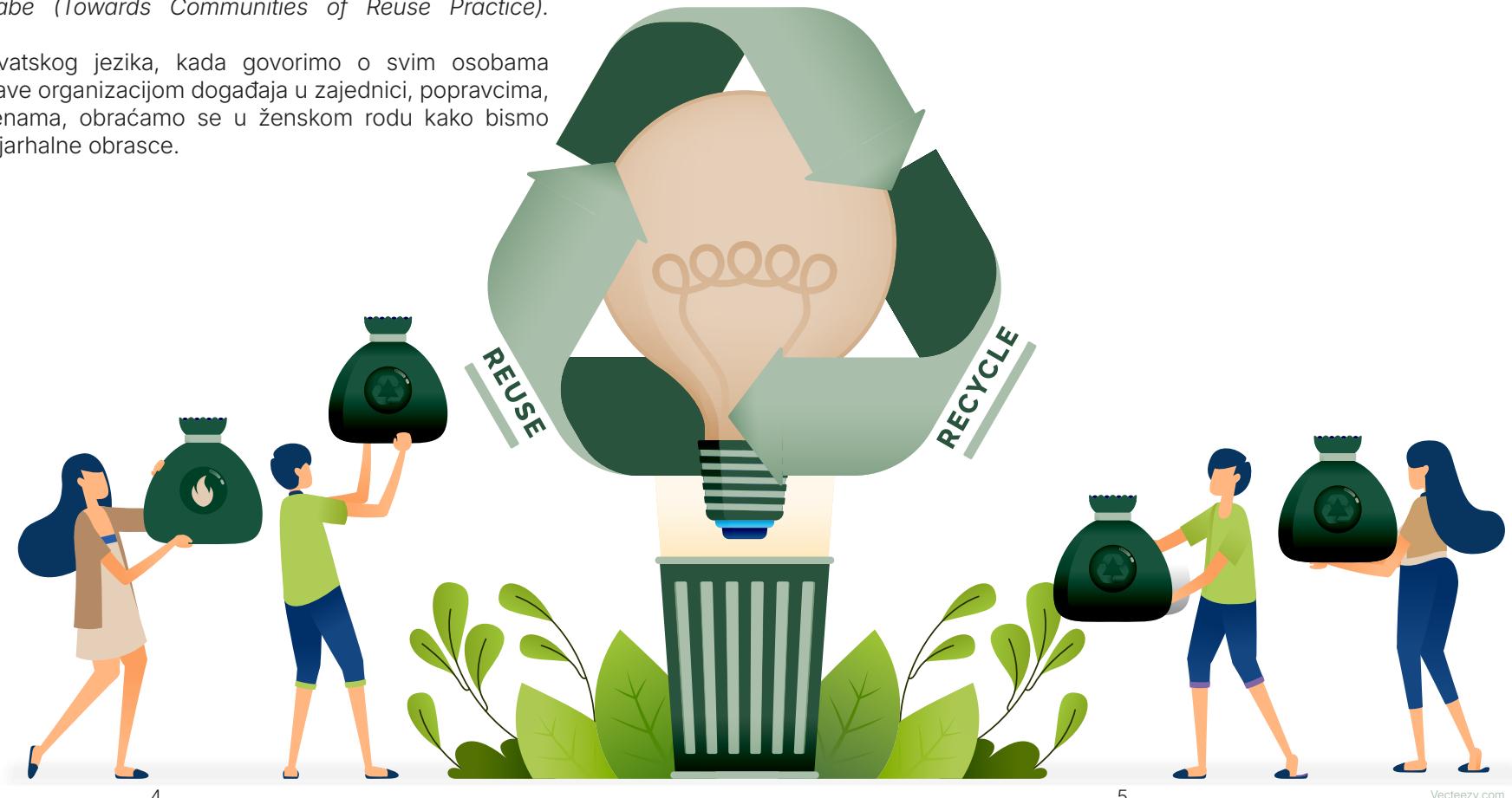
Rad s deprivilegiranim i marginaliziranim sudionicama.....56

Uvod

Za koga je i o čemu je ovaj vodič

Ova je brošura prvenstveno namijenjena nevladinim organizacijama i neformalnim skupinama zainteresiranim za provedbu volonterskih aktivnosti ponovne uporabe i popravaka u zajednici, a proizašla je iz iskustava triju organizacija s nemalim znanjem i iskustvom na tom području: Zelena akcija (Hrvatska), Ecorec (Grčka) i Volonterski centar Vojvodine (Srbija). Objavljujemo je u sklopu projekta Erasmus+ izvedenog od kraja 2022. do 2025., pod imenom *Prema zajednicama prakse ponovne uporabe (Towards Communities of Reuse Practice)*.

Zbog ograničenosti hrvatskog jezika, kada govorimo o svim osobama različitog roda koje se bave organizacijom događaja u zajednici, popravcima, prepravcima i prenamjenama, obraćamo se u ženskom rodu kako bismo prodrmali ustaljene patrijarhalne obrasce.

01

Uvod u otpad: koliko je važno izbjegći njegovo stvaranje i kako zajednice mogu doprinijeti ovome cilju

Globalna kriza otpada je prije svega rezultat neodgovornog ekstrakcije resursa, prakse proizvodnje i potrošačkih navika. Danas naši privredni i društveni modeli počivaju na konzumerizmu kojim se opravdava iskorištavanje ograničenih prirodnih resursa planete Zemlje i pretjeranu proizvodnju, što neizbjježno urađa kulturom bacanja u kojoj se još uvijek vrijedne ili iskoristive resurse odbacuje sve bržim tempom. Uz to, proizvodi se sve veći broj proizvoda koji su dizajnirani da traju kratko.

Teseproizvodeizrađujeizmaterijala poput plastike, koji nisu prirodno razgradivi u okolišu, niti ih se može djelotvorno i isplativo reciklirati – ili ih se u takve materijale pakira. Te trendove ne pokreću autentične potrebe ljudi, već profitni imperativ.

Među stručnjacima za otpad postoji konsenzus da je prvi i najvažniji korak u svakom pristupu upravljanju otpadom sprečavanje stvaranja otpada, nakon čega slijedi ponovna uporaba, a tek onda recikliranje. Taj se konsenzus očituje i u zakonodavstvu i mjerama

EU vezanima za otpad. Međutim, u praksi, oni na političkim pozicijama odlučivanja najmanje truda ulazu u smanjenje nastale količine otpada i ponovne uporabe proizvoda i resursa prije no što postanu otpad.

Recikliranje i odvojeno prikupljanje otpada u javnom se diskursu često spominje kao temeljno rješenje krize otpada. I da, recikliranje i odvojeno prikupljanje otpada jesu od ključne važnosti, no oni su samo dio rješenja, i relevantni samo u domeni upravljanja resursima na kraju njihovog životnog vijeka.

Recikliranje uvijek troši energiju, koja nikad nije besplatna, te često rezultira i različitim vrstama kemijskog zagađenja. To osobito važi za plastiku, koja sačinjava sve veći udio otpada: njeno recikliranje je energetski zahtjevno i može biti toksično i štetno po stanovništva u blizini postrojenja za recikliranje, koja se češće gradi u marginaliziranim područjima. Zbog toga je izbjegavanje proizvodnje otpada i promoviranje ponovne uporabe znatno važnije od usmjeravanja svih naših napora na recikliranje. Taj se konsenzus

Vecteezy.com

Premda obični ljudi nisu stvorili krizu otpada i nisu njen glavni pokretač, tu se situaciju ne može popraviti bez njihovog aktivnog uključivanja i svijesti o temeljnim ekološkim i socioekonomskim problemima koji proizlaze iz nedjelotvornog upravljanja otpadom.

Aktivnosti ponovne uporabe i popravaka u kojima je aktivno uključena zajednica važne su, ne samo zbog čina popravljanja ili razmjene konkretnih predmeta koje se donosi na događaje na kojima se zajednički popravlja

stvari, već, što je važnije, kao sredstvo obrazovanja i kao priliku da se ponovnu uporabu učini privlačnijom.

Razumijevanje ponovne uporabe, održive potrošnje i vrijednosti popravljivosti i dugovječnosti proizvoda koje kupujemo efikasan je način da se pozitivno utječe na potrošačke navike, priskrbi javnu podršku za donošenje stvarno ambicioznih zakona i tržišne regulative u tom području, a nadati se je i doprinese povećanju aktivne uključenosti ljudi u kampanjama za zaštitu okoliša.

Razumijevanje slogana

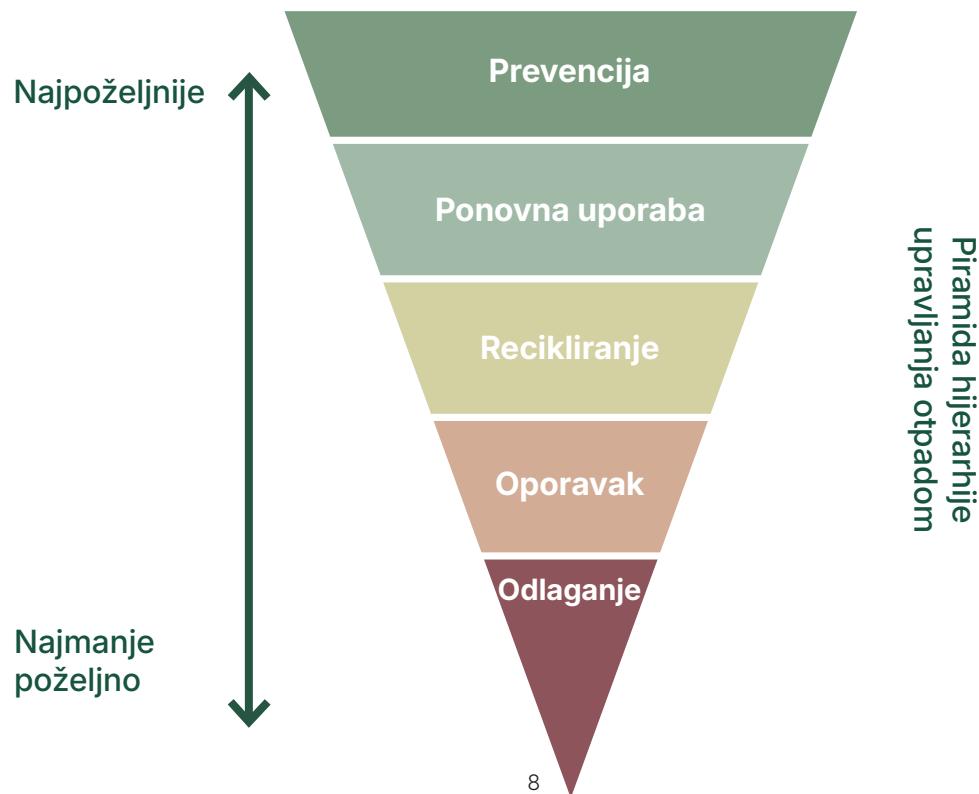
Smanji, ponovno upotrijebi, recikliraj: definicije i razlike

Ovaj vodič usmjeren je na aktivnosti koje promiču smanjivanje količine otpada i ponovnu uporabu. Međutim, te se pojmove u javnom diskursu često neprecizno brka s recikliranjem. Stoga ima smisla definirati sve te pojmove i objasniti važne razlike među njima.

Hijerarhija upravljanja otpadom

Koncept hijerarhije upravljanja otpadom podrazumijeva da se najveća korist po okoliš (a i privredu) može postići izbjegavanjem stvaranja otpada – **smanjenje** – zatim

produljivanjem životnog ciklusa dobara i proizvoda kroz **ponovnu uporabu**, a zatim kroz ekstrakciju i iskorištavanje materijala kako bi se **recikliranjem** stvorilo nova dobra i proizvode. Princip je hijerarhije upravljanja otpadom da bi se konačnom odlaganju trebalo okrenuti samo kad se druge mjere iscrpi. Ta hijerarhija ima istaknuto mjesto u zakonodavstvu EU o otpadu, poput Okvirne direktive o otpadu (Waste Framework Directive). Međutim, usprkos tome što u zakonima nominalno ima prioritet, prevencija nastanka otpada i ponovna uporaba područja su u kojima se dosad najmanje napredovalo.

Smanjenje otpada i ponovna uporaba

Što se tiče otpada, najbolji način da kao društvo nastojimo biti od koristi okolišu jest **smanjivanjem otpada** – prije svega, izbjegavanjem njegovog stvaranja. Najlakši i najdjelotvorniji način da se to postigne jest izbjegavanjem kupovanja stvari koje nam ne trebaju, a onda i tako da proizvode odabiremo vodeći se njihovom dugotrajnošću, popravljivošću i, po mogućnosti, mogućnošću njihovog recikliranja nakon što izgube upotrebljivost.

U pogledu ovog posljednjega, treba uzeti u obzir i utjecaj procesa recikliranja na okoliš.

Proizvode koje već posjedujemo treba pak nastojati koristiti što je dulje moguće. To uključuje i njihovo popravljanje, kao i to da se ne odbacuje funkcionalne i popravljive proizvode bez razloga. Kad je nužno zamijeniti neki proizvod, one funkcionalne može nastaviti koristiti netko drugi.

Slike: Pexels

Ponovna uporaba uključuje bilo koji postupak koji omogućava da se predmete i materijale nastavi višestruko koristiti, čime se izbjegava da postanu otpad. Može ih se koristiti za njihovu izvornu svrhu (konvencionalna ponovna uporaba) ili za novu svrhu, npr. prenamjenu ili *upcycling* (kreativna ponovna uporaba).

Razmotrimo nekoliko praktičnih primjera. Ponovnu se uporabu sistemski može promicati putem sistema povratne naknade, što podrazumijeva plaćanje kaucije za ambalažu pri kupnji i vraćanje praznih spremnika u trgovinu kako bi se dobilo povrat kaucije, umjesto da ih se baci i zatim plati novu kauciju. Ili, na pojedinačnoj razini, davanje odjeće koju je vaše dijete preraslo, ili igračaka koje više ne koristi, djetetu vašeg prijatelja isto tako predstavlja ponovnu uporabu. To su primjeri višestruke uporabe predmeta za njihovu izvornu svrhu.

Ponovnu uporabu je moguće prakticirati i individualno – primjeri uključuju (ponovno) korištenje stare (jednokratne) posude za jogurt kao (višestruko iskoristivu) posudu za biljke; korištenje starog, izlizanog ručnika kao krpe za pod; ili *upcycling* iznošenog predmeta da posluži nekoj novoj svrsi, primjerice pretvaranje stare majice u platnenu torbu. To su primjeri korištenja predmeta za neku svrhu za koju nisu izvorno namijenjeni, to jest prenamjene.

Kad se reciklirane predmete kreativno preinačuje ili unaprijedi, odnosno nadograditi, to se na engleskome obično naziva *upcycling* – recikliranje na bolje.

Premda se navedeni primjeri mogu činiti trivijalni i samorazumljivi, praksa produljenja životnog vijeka proizvoda, njihovog popravljanja i ponovne uporabe nije dovoljno uobičajena u našem potrošačkom društvu. Proizvode se oblikuje tako da ih se nakon kratkog razdoblja uporabe odbaci, a na tržište ih se stavlja sa svrhom stvaranja profita. Također dolaze u ambalaži koja niti se može razgraditi u okolišu u razumnom roku, niti ju se može djelotvorno i isplativo reciklirati.

Pred nekoliko desetljeća većina napitaka, kao i proizvodi poput mlijeka ili jogurta, u trgovine je dolazila u ambalaži koju bi potrošači vraćali, a proizvođači proizvoda zatim ponovno rabili. Odjeća je koštala znatno više nego što je to u današnjim dućanima brze mode, no bilo je uobičajeno

popravljati je i koristiti je godinama. Isto važi i za cipele i predmete poput kišobrana i sličnoga, da ne spominjemo namještaj ili električne i elektroničke uređaje.

Danas se sve manje i manje predmeta može popraviti, iz više razloga. Ponekad je razlog brz razvoj tehnologije – primjerice, kad nove aplikacije većih sposobnosti (te stoga i većih potreba za procesorskom snagom, memorijom itd.) više ne rade na staroj informatičkoj opremi i mobilnim uređajima.

U drugim slučajevima niska kvaliteta predmeta u smislu njihovog oblikovanja ili materijala dovodi do relativno kratkog razdoblja upotrebljivosti, nakon kojeg ih više ni ne bude moguće popraviti. Još jedan razlog za učestalu zamjenu proizvoda leži naprsto u modi i trendovima. Konačno, proizvode se često namjerno dizajnira tako da ne budu – lako ili uopće – popravljivi, ili pak da nakon određenog razdoblja prestanu funkcionirati. Tu se praksi naziva *planiranim zastarijevanjem*.

Slike: Pixabay

Planirano zastarijevanje i pravo na popravak

Planirano zastarijevanje je praksa dizajniranja proizvoda s ograničenim životnim vijekom. To se postiže korištenjem hardverskih komponenti niže kvalitete, softvera nekompatibilnog s proizvodima starijih generacija ili obustavom podrške putem popravka dijelova, usluga i softvera. Tu praksi prati **psihološko zastarijevanje**, u kojem se funkcionalne proizvode doživljava kao zastarjele zbog modnih trendova ili – ponekad minornih – tehnoloških nadogradnji kod novijih modela.

Takvi postupci, koje pokreće žudnja proizvođača za novom prodajom, rasipaju vrijedne resurse poput energije i neobnovljivih materijala. Nadalje, time se stvara enormne količine otpada od električne i elektroničke opreme (OEEO; eng. *Waste Electrical and Electronic Equipment - WEEE*), koji se sastoји od materijala i kemikalija koje su toksične i ako ih se pravilno ne zbrine predstavljaju ozbiljnu prijetnju po okoliš. U EU se procjenjuje da se oko pola OEEO proizvedenog svake godine odvojeno prikuplja za uporabu i sigurno odlaganje. Prosječna količina odvojeno prikupljenog OEEO u zemljama EU je 11 kg po stanovniku godišnje [1].

Pokret prava na popravak nastao je kao reakcija na takve postupke, i zastupa zakonsko pravo potrošača na pristup rezervnim dijelovima, alatima i serviserskim uslugama kako bi mogli popravljati proizvode koje posjeduju. Zahvaljujući zamahu koji je taj pokret uhvatio posljednjih godina, EU je u lipnju 2024. donijela Direktivu 2024/1799 o zajedničkim pravilima za promicanje popravka robe.

Ta direktiva, koja će stupiti na snagu 2026. utvrđuje pravo potrošača na pristup informacijama o popravku i održavanju, i jamči da proizvođači ne nameću prepreke popravljivosti proizvoda.

Pozitivne mjere koje Direktiva uvodi u zakonodavstvo EU – a po transpoziciji i u nacionalno zakonodavstvo – uključuju obavezu proizvođača da ponude pravovremene i isplative usluge popravka za svoje proizvode, kao i pristup rezervnim dijelovima po razumnoj cijeni i nakon isteka zakonskog jamstva. Direktiva također predviđa i proširenje jamstava za predmete koje se popravi unutar jamstvenog razdoblja, te pravičniji pristup rezervnim dijelovima za samostalne profesionalne servisere.

Najočiglednije ograničenje Direktive leži u njenoj ograničenosti na specifične kategorije proizvoda poput kućanskih aparata i elektroničkih

uređaja, za koje već postoje propisi o ekološkom dizajnu i kriteriji popravljivosti.

Trenutno se razvija širi okvir za ekodizajn – Uredba o ekodizajnu održivih proizvoda (Ecodesign for Sustainable Products Regulation). Time će se ažurirati postojeće zakone vezane uz ekodizajn time što će proširiti njihov opseg kako bi obuhvatili širi spektar potrošačke robe, s težištem na poboljšanje trajnosti, popravljivosti i uporabivosti proizvoda, a očekuje se da će pokriti i druge proizvode poput tekstila i namještaja. Budući da je ovaj zakon tek u fazi razvoja, pokret prava na popravak i dalje je jednako nužan kao što je i uvek bio.

[1]

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics_-_electrical_and_electronic_equipment

Recikliranje

Recikliranje je ekstrakcija materijala iz odbačenih predmeta u toku kojem materijali barem privremeno u potpunosti gube svoj izvorni oblik: staklene boce bivaju zdrobljene, staklo se tali, a iz njega se pravi nove staklene predmete; aluminijske limenke se tali i koristi za proizvodnju novih limenki ili drugih predmeta; papir se usitjava i postaje izvor celuloze za nov papir... Međutim, važno je biti svjestan ograničenja recikliranja i njegovog utjecaja na okoliš.

Premda postoje materijali (npr. staklo) koje se može gotovo neograničeno reciklirati, većina gubi na kvaliteti svaki idući put kad biva prerađena – dok se neke može reciklirati samo nekoliko puta, a neke uopće ne može. Plastika je najproblematičniji od materijala koje se sakuplja za recikliranje u velikim količinama.

Recikliranje plastike

Postoji mnogo tipova plastike, i premda se neke od njih može reciklirati nekoliko puta, količina plastike koju se reciklira u realnosti vrlo je niska – čak i u zemljama u kojima su sistemi za odvojeno prikupljanje otpada vrlo razvijeni.

Bilo kakva razumna politika otpada bi prioritet trebala davati radikalnom smanjenju proizvodnje plastike, koju je često teško reciklirati.

Uz to, uz proces recikliranja uvek ide i potrošnja električne energije – premda obično znatno manje negoli uz proces proizvodnje jednakog proizvoda iz nule – kao i, vrlo često, kemijsko zagađenje. Količine energije koju se koristi i kemijskog zagađenja koje se ispušta jako variraju od materijala do materijala, no one mogu biti znatne. Stoga prioritet mora biti na smanjenju količine nastalog otpada i ponovnoj uporabi.

Kad je recikliranje rješenje, a kada nije

JEST

- ✓ jest, nakon razmjerno duge uporabe predmeta/ambalaže/materijala
- ✓ jest, o trošku proizvođača
- ✓ jest, ako su radni uvjeti dostojanstveni
- ✓ jest, kad je podložno jasnoj zakonskoj regulativi
- ✓ jest, kao jedan element rješenja

NIJE

- ✗ nije kao opravdanje za pretjeranu proizvodnju jednokratnih proizvoda i ambalaže
- ✗ nije ako je o javnom trošku
- ✗ nije ako su radni uvjeti opasni po zdravlje radnika i ako postrojenja nemaju odgovarajuće dozvole
- ✗ nije kada je riječ o postrojenjima sa znatnim štetnim utjecajem na zdravlje stanovnika i okoliš, izgrađenim u krajevima koje većinski nastanjuju marginalizirane skupine
- ✗ nije za proizvode koji sadrže opasne kemikalije
- ✗ nije kao jedino rješenje

Spaljivanje (takozvana energija iz otpada) i odlaganje na deponije

Spaljivanje i odlaganje na deponije se s razlogom smješta na dno hijerarhije upravljanja otpadom. Nema potrebe trošiti riječi na odlaganje otpada na deponij; danas je (gotovo) svima jasno da odlaganje nerazvrstanog otpada na otvorenome napravstvo nije prihvatljiva opcija. Razlozi za to su očigledni: smrad, zagadenje podzemnih voda, rizik od zaraza i požara deponijā... Nažalost, gledišta na spaljivanje otpada nisu ni blizu jednoglasno negativna, bilo među onima na poziciji da donose odluke, bilo u široj javnosti.

U nekim zemljama stručnjaci koji zagovaraju spalionice, koji često istovremeno služe kao lobisti za tvrtke zainteresirane za poslove izgradnje skupih postrojenja za spaljivanje i upravljanja njima, dobivaju istaknutu ulogu. Oni tvrde da su nove spalionice potpuno sigurne i bezopasne, pa čak i da su one najjednostavnije, najjeftinije i po okoliš najprihvatljivije rješenje. Takvi eksperti i drugi zagovornici spaljivanja vrlo će često za spalionice koristiti drugaćaja, atraktivnija imena, poput postrojenja za energiju iz otpada, energana ili pirolize. Međutim:

Kako bi bile profitabilne, spalionicama je potrebna stabilna opskrba gorivom (otpadom). Stoga, kada se ta postrojenja izgradi i integrira u sistem upravljanja otpadom, ona destimuliraju sprečavanje nastanka otpada i njegovo odvojeno prikupljanje.

Tvrđnje da su nove spalionice potpuno bezopasne po zdravlje su lažne. Nemoguće je zaustaviti svako zagađenje zraka, osobito kad se spaljuje miješani otpad. U slučaju kvarova i poteškoća u funkcioniranju, postoji uvećana mogućnost emisija takozvanih postojanih organskih onečišćujućih tvari (eng. *persistent organic pollutants - POPs*). Te kemikalije su vrlo toksične, one se gomilaju u okolišu i njihovo se oslobođanje ne može detektirati bez vrlo sofisticiranih analiza. Spalionice otpada tradicionalno su bile važan izvor tih kemikalija u okolišu.

Čak i da jest – kao što se često lažno tvrdi – potpuno „čisto“ u smislu zagađivanja zraka, spaljivanje neizbjježno ispušta ugljični dioksid, glavni staklenički plin. Uz to, otpad sâm ne gori dobro, pa mu treba pomoćno gorivo – obično neko fosilno, poput plina ili dizela.

Nakon spaljivanja neizbjježno preostaje znatna količina pepela i taloga iz filtera, a njega treba odložiti na neko sigurno mjesto. Lebdeći pepeo i talog iz filtera su toksični i iziskuju posebna odlagališta. Nisu sve zemlje sposobne izgraditi takva odlagališta i propisno nadzirati njihov rad.

Recikliranje otpada koji se ne može ponovo iskoristiti bolja je opcija nego spaljivanje za sve materijale koji se uobičajeno nalaze u komunalnom otpadu.

Većina plastike u komunalnom otpadu potječe iz ambalaže, i moguće ju je gotovo potpuno eliminirati iz

uobičajenih omota potrošnih dobara. Zamjena jednokratne ambalaže onom koju je moguće ponovo upotrijebiti nije tehnički problem. Jedini razlog zašto do toga još nije došlo je oklijevanje vlasti da zdravlje i okoliš stave ispred navodne pogodnosti za potrošače, kao i interesa trgovaca na malo.

02

Praksa: organiziranje događaja učenja popravljanja i ponovne uporabe

Dosta je bilo teorije. Ako čitate ovu brošuru, prepostavljamo da ste (kao i vaša organizacija ili skupina) i sami zainteresirani za organiziranje događaja na kojima se uči popravljati ili događaja ponovne uporabe. Slijede upute kako.

Vecteezy.com

Događaji razmjene

Što su ti događaji i zašto biste ih trebali organizirati?

Događaji razmjene ili *swap parties* ljudima omogućavaju da donesu predmete za razmjenu s drugima. To često znači razmjenu odjeće, no to mogu biti i drugi predmeti poput knjiga, igračaka i drugoga. *Swap parties* o kojima govorimo ovdje nisu ograničeni na uzak krug poznanstva, obitelji i prijatelja; otvoreni su svima. Najčešće ih organiziraju neformalne skupine, bilo iz civilnog društva ili drugih građanskih inicijativa.

Te se događaje može organizirati na različite načine: besplatno ili na temelju donacija (obično kako bi se prikupilo novac za neki određeni cilj); s ograničavanjem broja predmeta koje svaka posjetiteljica može donijeti ili odnijeti ili bez takvog ograničavanja. Neki uspostave sistem jednakе razmjene (u kojem se sudionicama dozvoljava da uzmu toliko koliko su dale u smislu količine ili vrijednosti) koristeći žetone, bonove, cedulje ili druge rezvizite. Trebat će odlučiti kakva će biti pravila za vaš događaj razmjene na temelju vaše konkretnе situacije: kakav profil sudionica očekujete, vrstu lokacije gdje će se događaj odviti, vaš kapacitet da se bavite stvarima koje će nakon događaja ostati nerazmijenjene ili ih odložite kao otpad, itd.

Događaji razmjene mogu doprinijeti različitim društvenim i ekološkim ciljevima, te ih nevladine organizacije i građanske inicijative mogu koristiti kao metodu podizanja svijesti i privlačenja pažnje javnosti. Glavni ciljevi takvih događaja kako ih mi razumijemo jesu:

1 promicanje kulture ponovne uporabe i razmjene kao alternative rastućem konzumerizmu i njegovim posljedicama. Te posljedice sežu od iskorištavanja radnika do zagađenja okoliša, kao i nezdrava očekivanja i pritisak koji pojačavaju konzumerizam i kapitalizam, osobito među mladim ljudima;

2 pomaganje ljudima u besplatnoj nabavi odjeće (ili druge predmete), što je vrlo potrebno, osobito za one s malim prihodima ili bez ikakvih stabilnih prihoda;

3 pomaganje ljudima da poklone neželjenu odjeću (ili druge predmete);

4 omogućavanje ponovne uporabe kao boljeg rješenja, osobito za predmete poput odjeće koje je teško reciklirati i koje se u praksi rijetko adekvatno reciklira.

Sugestije za temeljna pravila i principe, kao i praktična pitanja

Možete krenuti s jednokratnim događajem, a zatim organizirati dodatne ako se onaj prvi pokaže uspješnim, i učini vam se da ima smisla organizirati ih. U određenom trenutku vjerojatno ćete htjeti urediti da se takvi događaji zbivaju redovito (npr. jednom mjesecu).

Dok ne održite vaš prvi događaj, nećete znati koliko ljudi možete očekivati. Broj onih koji se jave da će prisustvovati na najavama objavljenim na društvenim mrežama vrlo je nepouzdan indikator.

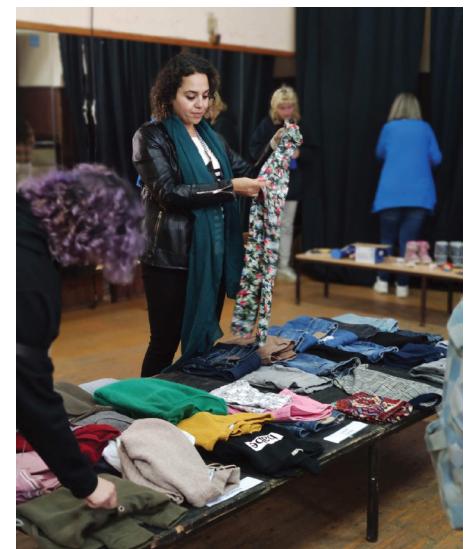
Jedini način da se unaprijed zna koliko će ljudi doći jest da uvedete obaveznu registraciju. To se može učiniti, no to ne bismo preporučili osim ako imate problema s ozbiljnim nedostatkom prostora na svojoj odabranoj lokaciji. Jedan od razloga zbog kojih nismo skloni tom pristupu leži u tome da se tako može obeshrabriti one koji se nisu registrirali za neki događaj – bilo jer su zaboravili, ili su saznali za nj u zadnji čas, ili ne mogu koristiti neka sredstva poput formulara na mreži, društvenih mreža itd.

Na događajima razmjene obično postoji podudarnost između bogate ponude predmeta i velike potražnje, stoga je u većini slučajeva visoka posjećenost poželjna. Međutim, također je moguće da nakon događaja ostane višak nerazmijenjenih predmeta. Ako to poželite izbjegći, možete uvesti ograničenje broja predmeta koje ljudi mogu donijeti (više o tome kasnije).

Događaje ima smisla najaviti dobrano unaprijed, tako da potencijalne sudionice imaju vremena prokopati kroz svoje ormare i na razmjenu donijeti neke zgodne stvari.

Na većini razmjena ljudi svoje stvari mogu donijeti samo na dan događaja. Ako je tako i s razmjenom koju vi organizirate, ne zaboravite to naglasiti kad budete oglašavali svoj događaj. Naravno, ako organizatori raspolažu dovoljnom količinom skladišnog prostora, kao i ljudima koji mogu prihvaćati predmete, ljudi se može pozvati da svoje predmete donesu i unaprijed.

K tome, premda to nisu događaji, također postoje „mesta razmjene“, koja su stalno otvorena za javnost, a nazivaju se besplatni dućani (*free shops*).

Događaj razmjene odjeće u Novom Sadu

Besplatni dućani (Free shops)

Besplatni dućani su mesta gdje – kao i na *swap partyima* – ljudi mogu donijeti stvari koje više ne trebaju, a druga dobiti besplatno. Razlika između njih i događaja razmjene jest da se stvari ne donosi samo na događaj, a zatim ih se (ako ih nitko ne uzme) pohranjuje do idućeg događaja, već ih se izlaže u besplatnome dućanu dokle god je to potrebno. Većina besplatnih dućana drži razne vrste stvari i obično se ne ograničavaju na jedan tip predmeta, poput odjeće.

Za razliku od događaja razmjene, koje se može organizirati na

otvorenome ako je lijepo vrijeme, očigledan uvjet za besplatan dućan je zatvoren prostor. Uz to, volonterke u besplatnom dućanu trebaju drugačije raditi – ne sve zajedno kao jedna istovremena ekipa, već pojedinačno ili u parovima, raspodjeljujući se po smjenama ili danima tjedna.

Ako je njihov rad dobro prilagođen lokalnim potrebama, besplatni dućani mogu ljudima u potrebi pružiti znatnu materijalnu pomoć. Jedan besplatni dućan u Zagrebu, kojim upravlja *Are You Syrious?*, nevladina organizacija koja radi s izbjeglicama, svaki mjesec podijeli između 3000 i 5000 predmeta.

U većini slučajeva ima smisla postaviti ograničenje na broj predmeta koje svaka osoba može donijeti na razmjenu. Osobito u slučaju razmjena odjeće, ljudi će nekad biti u iskušenju da ih iskoriste kako bi se riješili velikih količina neželjene odjeće, ili bi ih pak mogli vidjeti kao priliku da se redovito rješavaju svoje jeftine odjeće brze mode. Stoga bez ograničenja kod vas može završiti golema količina odjeće – ponekad u lošem stanju ili vrlo niske kvalitete – koju drugi neće uzeti. Vjerljivo ne želite da do toga dođe, osim ako imate mnogo skladišnog prostora ili druge načine da iskoristite ili distribuirate velike količine tekstila, ili ih pak odložite kao otpad.

Upravo kao što je obično poželjno ograničiti broj predmeta koje ljudi mogu sa sobom donijeti, možda biste htjeli ograničiti i broj predmeta koje ljudi mogu uzeti. Neki bi mogli htjeli uzeti velike količine najbolje odjeće ili drugih predmeta, možda za daljnju

preprodaju, ili naprosto jer ih privlače mnogi od ponuđenih predmeta. Možete uvesti iznimke tome pravilu ako znate da nekome stvarno treba odjeće – ili čega god što se razmjenjuje.

Još jedno pravilo koje ćete možda htjeti, a možda i nećete htjeti primijeniti, jest neka vrst recipročnosti ili proporcionalnosti – zahtjev sudionicama da donesu određen broj predmeta ako određen broj predmeta žele odnijeti. To ne mora nužno funkcionirati u omjeru jedan na jedan.

Primjerice, sudionice u *swap partyima* za odjeću koju je organizirala Zelena akcija u Zagrebu poziva se da donesu do deset predmeta (čistih i u dobrom stanju), za koje će dobiti bon. To im daje pravo da uzmu do deset predmeta. To ne znači da moraju donijeti deset predmeta ako ih žele uzeti deset – ali trebali bi donijeti barem jedan, i ne bi trebali donijeti više od deset.

Bili bismo sretni kada bi događaji razmjene bili što brojniji. Zato omogućujemo slobodno korištenje vizualnog identiteta dostupnog na linku niže.

Ovaj QR kod vodi na .pdf dokument s besplatnim vizualnim materijalima i bonovima kakvi se koriste na događajima razmjene odjeće Zelene akcije u Zagrebu. Slobodno ih preuzmite i koristite za svoje događaje.

Moguće su iznimke u tom pravilu za sudionice koje ne mogu doprinijeti odjećom pristojne kvalitete, a kojima odjeća stvarno treba.

Bonovi koje se pri tom izda dobro su sredstvo praćenja broja ljudi koji pohode razmjene.

Međutim, mnogi *swap party* ne primjenjuju nikakva pravila recipročnosti – primjerice događaji Volonterskog centra Vojvodine u Omladinskom centru CK13 u Novom Sadu. Na većini recentnih njihovih događaja određeno je ograničenje od 10 predmeta koje bilo tko može donijeti, da organizatorima pomogne smanjiti višak predmeta na kraju događaja, no sudionice su slobodne uzeti stvari čak i kad nisu donijele ništa sa sobom na događaj. I također nema ograničenja broja predmeta koje mogu uzeti.

Organizatori su taj pristup odabrali jer nekim ljudima odgovara davati odjeću i ne traže novu, no neki potrebiti ljudi isto tako ne mogu ništa ni donijeti na

razmjenu. Oni to također vide kao način da se nadije materijalističke stavove društva. Zasad još nisu imali ozbiljnijih problema u smislu da sudionice zloupotrebljavaju tu fleksibilnost.

Vaš konkretni skup pravila ovisit će o vašim okolnostima: profil sudionica, prostor koji vam je na raspolaganju, dostupnost volonterki i vaši drugi resursi. Vjerljivo ćete mijenjati i dotjerivati pravila prema tome što se u stvarnosti bude događalo na tim događajima. Unaprijed jasno i otvoreno saopćite svoja pravila i radne principe na svojim društvenim mrežama, mrežnim stranicama, u pozivima i najavama.

Preporučamo da se događaje razmjene organizira redovito, no ne previše često, jer bi ljudi u vašoj zajednici mogli izgubiti zanimanje postanu li ti događaji repetitivni ili ako kvaliteta i količina odjeće bude loša. Koliko često je prečesto ovisi o lokalnoj potražnji, sposobnostima organizatorica i drugim čimbenicima. Držite na umu to da će ljudi vjerljivo tražiti novu odjeću i poklanjati staru između sezona, kad su ljudi skloni nabavljati ili kupovati što im treba za nadolazeće vremenske uvjete, kao i iz svojih garderoba izbaciti neželjene predmete.

U nastojanju da dođete do potencijalnih sudionica/posjetiteljica razmjena, ciljajte na ljudе iz različitih društvenih konteksta. Ako se pojave samo ljudi kojima očajnički treba odjeća, vjerljivo neće biti u stanju donijeti vlastitu odjeću koju bi razmijenili. S druge strane, ako prisustvuju samo ljudi koji žele donirati neželjenu odjeću, na kraju bi moglo biti puno viškova, a potrebe lokalne zajednice neće biti zadovoljene.

Ima nekoliko stvari koje možete učiniti kako biste došli do različitih ciljnih skupina, uključujući one koji ne prisustvuju često vašim događajima:

Promičite događaj na svojim društvenim mrežama;

Koristite jasan jezik razumljiv svima;

Prilagodite jezik očekivanoj publici. Ako računate sa starijom publikom, upotrebljavajte malo ili nimalo engleskih riječi. Ako ciljate na mlađu publiku (Gen Z), možete se igrati s engleskim izrazima i žargonom (ako ste to u stanju učiniti dovoljno uvjerljivo).

Na mnogo mjesta mogli biste otkriti lokalne grupe na društvenim mrežama na kojima se razmjena različitih predmeta već odvija. Pokušajte od administratora takvih grupa dobiti uslugu da podijele najave vaših događaja razmjene.

Razmišljajte o tome postoje li druge grupe na društvenim mrežama čiji bi članovi mogli biti zainteresirani za vaše događaje. Mogle bi to biti humanitarne grupe, ili grupe zainteresirane za modu (ako je vaš događaj razmjena odjeće), i tako dalje. Pokušajte postići i da te grupe prenesu najave vaših događaja.

Razmislite ima li koja druga organizacija/kolektiv (bilo da jesu ili nisu prisutni na društvenim mrežama) koja bi mogla biti zainteresirana za vaš događaj, ili koja može doprijeti do ljudi koji bi mogli biti zainteresirani. Razgovarajte s njima i zamolite ih da prošire informacije o vašem događaju među svojim članstvom i korisnicama.

Dijelite informacije usmeno sa svima za koje mislite da bi mogli biti zainteresirani za sudjelovanje.

Aktivnosti razmjene odjeće u Novom Sadu i Zagrebu

Novi Sad

Događaji razmjene odjeće jedna su od najredovitijih aktivnosti u Omladinskom centru CK13 u Novom Sadu, gdje djeluje Volonterski centar Vojvodine. Različite skupine organiziraju razmjene već godinama – uglavnom CK13, Rebuild Collective i Udrženje za zaštitu životinja Novi Sad SPANS (Society for Protection of Animals Novi Sad) – dok je VCV nešto recentnije preuzeo taj format.

Jedan od osnovnih principa u temelju tih događaja razmjene jest pružanje podrške marginaliziranim skupinama. Oni su vrijedan resurs za lude koji teško nabavljaju pristojnu odjeću, poput onih koji trpe beskućništvo (nemaju trajno prebivalište), ili onih koji žive ispod linije siromaštva, ili priпадnika queer zajednice.

Različite aktivnosti ponovne uporabe tekstila stekle su priličnu popularnost među priпадnicima zajednice LGBTQIA+ u Novom Sadu, jer pronaalaženje odjeće koja se poklapa s nečijim rodnim identitetom može biti prilično obeshrabrujuće. Ti događaji i projekti sežu onkraj puke razmjene odjeće: pružanjem sigurnih prostora u kojima queer osobe mogu istraživati svoj stil bez osude, oni njeguju susretljivije i uključivije društvo, jačajući vrijednosti tolerancije i međusobnog poštovanja unutar zajednice.

Primjeri takvih aktivnosti uključuju *Permanent Clothes Rack* i *Transmenu*. Prvu vodi queer društveni centar, *Izađi*, koji je izdvojio jedan ugao gdje svi mogu slobodno donirati ili uzimati odjeću; ono potonje je ime za događaje (rodno fluidni swap party) koje u suradnji organiziraju *Izađi* i Omladinski centar CK13, koji promiču inkluzivnost i održivost pružanjem pristupa odjeći i uzajamne potpore za lude koji prolaze spolnu tranziciju ili istražuju svoje identitete.

Odjeća nije jedino što se u Novom Sadu razmjenjuje. *Novosadska razmena knjiga* je neformalna inicijativa pokrenuta 2017. s ciljem promicanja pismenosti i kulturne razmjene. Ona omogućava razmjenu knjiga na osnovu jedinstvenog sistema bodovanja.

Pelcerijada je događaj pokrenut 2019., koji se odvija u lokalnim novosadskim kafićima. Njime se potiče dijeljenje cijepova (odnosno pelcera). Sudionice donose biljke koje su same rasplodile da bi ih razmjenjivale s drugim sudionicama. Taj događaj doprinosi poljoprivrednoj bioraznolikosti poticanjem kultivacije starih sorti koje iz bilo kojeg razloga trenutno nisu popularne u komercijalnoj proizvodnji te bi uskoro mogle izumrijeti.

Zagreb

Zelena akcija je swap partyje počela organizirati u prosincu 2021. Za *Zelenu akciju*, nevladinu organizaciju za zaštitu okoliša, otpad je uvijek bio ključna tema, te je glavni razlog za pokretanje swap partyja za odjeću bio u jačanju svijesti o potrebi za smanjenjem količine nastalog otpada i održivom potrošnjom, kao i o osobitoj ekološkoj i društvenoj šteti koju izaziva industrija brze mode. Prvi swap party bio je golem uspjeh, a nakon što su se izvještaji o njemu pojavili u nekoliko istaknutih etabliranih medija, broj sudionica na idućim događajima porastao je na zbilja prilično impresivnu razinu. Danas se swap partyje u *Zelenoj akciji* održava svake zadnje srijede u mjesecu, te ih pohodi 50 do 300 sudionica, pri čemu sudjeluje skupina od oko deset volonterki.

Povrh događaja razmjene odjeće, *Zelena akcija* je 2023. pokrenula volonterski kolektiv koji organizira događaje popravljanja / prenamjene / upcyclinga odjeće. On se trenutno sastoji od deset volonterki koje su prošle prilagođeni tečaj koji je trajao pet tjedana.

I u Zagrebu swap partyji za odjeću predstavljaju način snaženja queer zajednice, pa tako tokom mjeseca Pridea redovni swap partyji postaju razmjene za LGBTQIA+, s naglaskom na razmjenu skupih, no vrlo traženih predmeta poput vlasulja ili vezaka grudi.

Najvažnije od svega, događaji razmjene odjeće su se od 2022. počeli širiti diljem Zagreba i Hrvatske, te su dosad organizacije i skupine nepovezane sa Zelenom akcijom neovisno organizirale desetke njih.

Događaji učenja popravljanja

Što su događaji učenja popravljanja?

Događaji učenja popravljanja su obrazovni događaji za jačanje ekološke svijesti koji promiču održivost, smanjenje količine otpada i samodostatnost osposobljavajući ljudе da popravljaju stvari koje posjeduju umjesto da ih bace kad se oštete ili pokvare.

Ti su događaji osmišljeni tako da se pojedincе poduči vještinama i znanju nužnim za popravljanje različitih predmeta poput elektronike, malih električnih aparata, odjeće, namještaja, bicikala, posuđa, kućanskog pribora, igračaka itd. Sudionice imaju priliku donijeti svoje predmete, koristiti alate i uključiti se u proces popravka – koji obično predvodi volontерka s nužnim vještinama ili tehničarka. Ništa od toga se ne naplaćuje. Sudionice uče praktične vještine poput dijagnosticiranja problema, rastavljanja i ponovnog sastavljanja predmeta, utvrđivanja koji su sastavni dijelovi neispravnih, zamjenjivanja dijelova, obavljanja osnovnih popravaka na oštećenim ili neispravnim proizvodima.

Događaji učenja popravljanja promiču kulturu održive potrošnje, ponovne uporabe i prelaska na kružnu ekonomiju, gdje se s oštećenim proizvodima ne postupa naprsto tako da ih se baci i zamjeni. Umjesto toga se kroz popravljanje i održavanje njihov životni ciklus produžuje, a njihov utjecaj na okoliš smanjuje. Takvi događaji također razvijaju osjećaj zajednice i suradnje, stvarajući naklonu okruženje u kojem ljudi mogu učiti od stručnjakinja i od drugih sudionica, postavljati pitanja i stjecati samopouzdanje u svoje popravljačke sposobnosti. Oni su često osmišljeni s obrazovnom svrhom na umu, ili barem tako da uključuju aspekt obrazovanja u kojem se konkretno cilja na razvoj vještina i obrazovanje odraslih, osobito na korist osjetljivim skupinama.

Konačno, događaji učenja popravljanja sudionicama demonstriraju da popravljanje predmeta može biti znatno isplativije od kupovine novih. Učenje vještina popravljanja ljudima može pomoći da uštede novac izbjegavajući nepotrebnu kupovinu.

Dva primjera popularnih aktivnosti učenja popravljanja: kafići za popravke (repair café) i besplatne radionice popravaka bicikala

Kafići-popravljaone

Kafići za popravke su inicijative u zajednici koje ljudi okupljaju oko popravljanja pokvarenih predmeta umjesto da ih bacaju. Tu je ideju 2009. u Amsterdamu smislila novinarka Martine Postma kao način borbe protiv kulture bacanja i za smanjenje količine nastalog otpada.

Koncept je jednostavan: volontere s popravljačkim vještinama pružaju besplatnu pomoć pri popravljanju kućanskih predmeta poput elektronike, malih kućanskih aparata, namještaja, bicikala i odjeće. Kafići za popravke osiguravaju potrebne alate, materijale i stručnost da ljudima omoguće da nauče popravljati svoje stvari umjesto da ih zamjenjuju. Samo je jedan uvjet: tkogod doneše pokvaren ili oštećen predmet treba pomoći pri njegovom popravku i naučiti kako se to radi.

Taj se pokret brzo proširio mnogim dijelovima svijeta, te se kafiće za popravke spominje i u novom zakonodavstvu EU o pravu na popravak, čime se ističe njihova uloga. Osim što se u njima naprsto popravlja stvari, oni također promiču održivu potrošnju, pomažu otpad preusmjeriti s deponija i sniziti utjecaj pretjerane potrošnje na okoliš. Kafići za popravke također teže mijenjati društvene stavove prema popravljanju i služiti kao centri za lokalne zajednice, okupljajući ljudi u učenju novih vještina, dijeljenju znanja i izgradnji veza.

Ako za svoju aktivnost želite koristiti naziv *Repair café*, trebali biste se registrirati kod (www.repaircafe.org) Međunarodne fondacije kafića za popravke i obavezati se da ćete se držati nekoliko osnovnih uvjeta vezanih uz uvjete rada, upotrebu logoa i priručnika. Nakon toga će vas oni uvrstiti u svoju bazu podataka koja uključuje više od 3000 kafića za popravak diljem svijeta i koja može pružiti podršku u formi priručnika za pokretanje aktivnosti, predložaka za različite formulare i promotivne materijale itd.

Želite li organizirati neku aktivnost učenja popravljanja bez korištenja logoa ili imena *Repair café*, naravno da ste slobodni to učiniti bez registriranja.

Besplatne radionice popravljanja bicikala

Bicikli su osobito pogodni za demonstriranje prednosti popravljanja: to su relativno jednostavne i robusne sprave koje se može popravljati gotovo unedogled i bez korištenja skupih i opasnih električnih alata. Oni su također zgodni za jačanje svijesti o drugim pitanjima, osobito o utjecaju na okoliš osobnih motornih vozila.

To – kao i činjenica da mnogi bicikle povezuju s igrom i zabavom – je razlog zašto su radionice popravljanja bicikala među popularnijim radionicama *učenja popravljanja*.

Sudionice na takve radionice mogu doći s vlastitim biciklima, koristiti specijalizirane alate i obično dobiti pomoć od volonterki. Mnoge od tih radionica sakupljaju stare dijelove bicikala (skinute s bicikala koji više nisu popravljeni), koje sudionice često mogu dobiti besplatno.

Vjerojatno ima nekoliko stotina takvih radionica u Europi, i njima upravlja širok spektar entiteta: od skvotova do udruga, od sveučilišta do lokalnih vlasti. Pri pokretanju takve radionice treba držati na umu da za popravljanje bicikala treba više prostora nego, primjerice, za male kućanske aparate, kao i to da je rad na njima prljaviji. Na sreću, bicikle se može popravljati na otvorenom, čak i na javnim prostorima. Međutim, želite li trajnu radionicu, a osobito ako želite držati zbirku rabljenih dijelova, to može tražiti više prostora.

Biciklopopravljaona - besplatan volonterski servis za popravak bicikala u Zagrebu (photo: Marina Kelava)

Razmišljate li o pokretanju neke aktivnosti *učenja popravljanja*?

Organiziranje događaja *učenja popravljanja* obično je komplikiranije od organiziranja događaja razmjene. Glavni je razlog tomu što će biti potrebne volonterke s određenom razinom vještina. Dok se za većinu aktivnosti razmjene volonterke može uvježbat u nekoliko sati, za mnoge aktivnosti *učenja popravljanja* trebat ćete barem nekoliko volonterki koje su već obučene za aktivnost koju će se provoditi – ili barem imaju nekoliko godina iskustva.

Uz to, aktivnosti *učenja popravljanja* u većini slučajeva iziskuju sofisticiraniji i skuplji pribor. Ovisno o aktivnosti (vrsti predmeta koje se popravlja i zakonodavstvu u vašoj zemlji), mogao bi vam trebati netko u vašoj ekipi volonterki tko je formalno ovlašten da obavlja određene popravke. To neće biti potrebno za događaje s popravljanjem odjeće, no moglo bi biti potrebno za električne uređaje.

Konačno, na događajima *učenja popravljanja*, moći ćete raditi sa znatno manje sudionica po volonterki. Dok na događajima razmjene mnoge od sudionica neće ni stupiti u kontakt s volonterkama, na događajima popravljanja volonterke trebaju blisko surađivati sa svakom pojedinom sudionicom, pri čemu takav rad često traje više od sat vremena – a vrlo često i po nekoliko sati.

Među ostalim, to znači da – za razliku od događaja razmjene, gdje to često nije poželjno – za događaje *učenja*

popravljanja često ima smisla tražiti od sudionica da vam unaprijed dadu na znanje da dolaze, kako bi vam rekle kakav predmet kane donijeti i što bi s njime moglo biti krivo.

Ako možete naći kvalificirane volonterke i odgovarajuću opremu, aktivnosti *učenja popravljanja* nisu samo sjajne za okoliš, već su i iznimno ugodno i korisno iskustvo i za volonterke i za sudionice.

Popravimo zajedno! radionice u Zagrebu

Ako ste spremni uložiti trud u organiziranje takvih događaja, prije početka planiranja pažljivo razmotrite nekoliko stvari koje će utjecati na to bi li i kako bi te događaje trebalo organizirati:

Koja je svrha vašeg događaja i što želite s njime postići? Jeste li fokusirani na promicanje svijesti o okolišu, pravo na popravljanje, razvijanje vještina, društvenu uključivost ili nešto drugo?

Koliko biste dugo i koliko često htjeli provoditi svoju aktivnost? Želite li jednokratan događaj, niz događaja ili kontinuiranu aktivnost? Ako niste sigurni, u redu je krenuti s jednim događajem ili manjim nizom događaja, pa organizirati više njih ako postignete dobre rezultate i osjetite se dovoljno sposobni i entuzijastični da nastavite.

Kakve vrste predmeta želite popravljati? Je li to širok spektar kućanskih predmeta, kao što je to u kaficima za popravke, ili biste se usmjerili na jednu vrstu stvari poput odjeće, bicikala itd.? To će ovisiti o više faktora, poput dostupnosti kvalificiranih volonterki, prostora i opreme, interesa organizacije/ skupine koja inicira aktivnost i tako dalje.

Mislite li da ćete moći naći dovoljno kvalificiranih i entuzijastičnih volonterki? Ovaj je uvjet ključan za svaki događaj. Ima li na vašem području organizacija ili neformalnih skupina u kojima ima ljudi koji bi mogli imati potrebne vještine, poput biciklističkih klubova, radioamaterskih klubova, radioničkih prostora (makerspaces) itd., a koji bi se možda htjeli pridružiti?

Razmislite o uvjetima opreme i prostora i možete li ih zadovoljiti. Ne dajte se obeshrabriti, jer ne morate moći riješiti sve moguće probleme, pa čak ni samo za jednu vrst predmeta – to nikad neće biti moguće. Možete krenuti skromno, s osnovnim priborom koji omogućava tek osnovne popravke, i dodatni pribor kupovati naknadno, kako se aktivnost bude razvijala. Držite na umu to da se na nekim stvarima (poput bicikala) osnovne popravke može obaviti čak i na otvorenom.

Kakve će vrste otpada nastajati zbog vaše aktivnosti i kamo ga na vašem području možete odnijeti? Kakvi su troškovi s njime povezani?

Idući odjeljak sadrži detaljnije upute korak po korak o pokretanju aktivnosti *učenja popravljanja* i razmjene.

Upute korak po korak za organiziranje događaja *učenja popravljanja* i razmjene

Prije događaja:

1. Definirajte ciljeve događaja

Odredite konkretnе ciljeve vašeg/ih događaja *učenja popravljanja*:

Je li glavno težište na promicanju održivosti i svijesti o okolišu, izgradnji zajednice, obrazovanju odraslih i razvoju vještina, ili nešto drugo?

Planirate li organizirati jednokratni događaj ili isprobavate potencijalno dugoročnu aktivnost?

Identificiranje opsega planiranih događaja, pomoći će vam da specificirate potrebe i uvjete koji će biti objašnjeni u idućim koracima.

2. Swap party ili događaj *učenja popravljanja*?

Odlučite biste li htjeli održati swap party ili događaj *učenja popravljanja*. Kao što smo raspravljali gore, događaji *učenja popravljanja* iziskuju više kvalificiranih volonterki, jer ih nećete moći u kratkom vremenu uvježbati. Na događajima razmjene moći ćete raditi sa znatno više sudionica po volonterki (do omjera 1:10 ili više).

3. Definirajte kakvim ćete se predmetima baviti

Uvjeti u smislu opreme, vrste prostora i vještina volonterki uvelike se razlikuju ovisno o vrsti predmeta kojima ćete se baviti. Primjerice, popravci tekstila iziskivat će različit pribor i materijale od popravaka namještaja, ili pak električnih ili elektroničkih popravaka. Mogle bi biti potrebne različite karakteristike vaše lokacije (prostora) ili načina na koji ćete postaviti svoje popravljaonice.

I vrsta predmeta s kojima ćete raditi također bi mogla utjecati na vašu ciljanu publiku. Razmjene odjeće će vjerojatno privući nešto različitu publiku od razmjena knjiga ili igračaka. Premda su događanja *učenja popravljanja* usmjerena na male i lagane popravke koje mogu izvesti amateri pod nadzorom stručnjaka, vrst popravaka postavlja neka ograničenja na to tko može sudjelovati. Dijete bi moglo naučiti popraviti igračku, na primjer, no da popravlja mikser, to bi bilo vrlo upitno iz perspektive sigurnosti.

Općenito, što se tiče kompleksnijih popravaka, poput popravaka električne i elektroničke opreme, moglo bi biti potrebno razmotriti aspekt sigurnosti ili relevantne pravne obaveze, poput profila stručnjaka za popravljanje. Ne zaboravite istražiti je li potrebno događaj pokriti osiguranjem.

4. Potaknite volontere i pomozite im da se organiziraju

Dovoljan broj ljudi koji se obavezao da će voditi događaj ključni je preduvjet. Taj će broj ovisiti o vrsti i veličini događaja, kao i o tome kakve se predmete popravlja ili razmjenjuje.

Ti ljudi mogu biti volonterke ili sami zaposlenici organizacije u pitanju, no ako želite imati aktivnost koja stvarno uključuje zajednicu, trebat će imati volonterke. Oslanjanje na osoblje organizacije može imati smisla za jednokratne događaje, no ako se aktivnost dešava redovito, ona crpi resurse organizacije. Angažiranje ljudi da profesionalno rade na aktivnostima ponovne uporabe ima smisla jedino ako je naglasak na pružanju usluga – a ne toliko na aspektu obrazovanja i jačanja svijesti – i u tom bi slučaju bilo poželjno pokrenuti društveno poduzeće (što je izvan domene ove brošure).

Što se tiče događajā razmjene, u našem iskustvu je potrebno od četvero do desetero ljudi za sve aktivnosti vezane uz događaj – od pripreme do distribucije preostalih predmeta. Dobro je kod događaja razmjene to što nekoliko volonterki može raditi s mnogo ljudi – u našem slučaju, do desetero ljudi mogu uspješno iznijeti događaje koje pohodi i po nekoliko stotina ljudi unutar tri sata trajanja.

Što se tiče volonterki na događajima s učenjem popravljanja, imat će smisla da ih sami obrazujete samo ako ste sigurni da ćete tu aktivnost provoditi tokom duljeg razdoblja, i ako se radi o aktivnosti za koju se buduće volonterke može uvježbati u razumnom roku. Inače ćete trebati tražiti volonterke koje su već sposobljene.

Pokušajte stupiti u kontakt s lokalnim stručnjakinjama za popravljanje, aktivnim ili umirovljenim profesionalkama, amaterkama, entuzijastkinjama i učiteljicama koje imaju znanja u sferama kojima se kanite baviti. Gdje biste ih mogli naći ovisit će o vašoj lokalnoj situaciji. Na primjer, ako kanite pokrenuti radionicu za popravljanje bicikala, tu ideju trebate predstaviti biciklističkim klubovima na svojem području. Ako je vaš cilj pokrenuti kafić-popravljaonu, možete kontaktirati lokalne radioamaterske klubove (ako ih još ima na vašem području), itd. Volonterke u Repair Cafémima su često umirovljene tehničarke – razmišljajte o tome gdje bi ih se na vašem području moglo pronaći. Ako planirate popravljati električnu i elektroničku opremu, provjerite nacionalnu regulativu jer bi za popravljače moglo biti obavezno posjedovati licencu.

Nakon što ste pronašli volonterke, a prije no što se održi prve radionice, trebali biste početi graditi organizirani volonterski kolektiv – to uključuje organiziranje prvih susreta, uspostavljanje temeljnih pravila itd. Za detaljnije upute usporedite poglavje III. U ovom vodiču. Kako bi se uspješno provedeo sve iduće korake, važno je da volonterski kolektiv u njima sudjeluje, ili barem da se s njim konzultira.

5. Utvrdite koja vam je oprema potrebna

Ovisno o kategoriji predmeta koje će se popravljati ili razmjenjivati, bit će potrebna specifična oprema i materijali. Za neke aktivnosti razmjene bit će potrebna samo osnovna oprema, poput stolova i klupa (ili možda čak ni to), dok će vam za neke aktivnosti popravljanja dobro doći i vrlo sofisticirana oprema. Međutim, u redu je krenuti skromno – možete početi samo s nekoliko sasvim osnovnih alata i kupiti još (i sofisticirane) opreme kako se aktivnost bude razvijala. Kad radite sa sudionicama – osobito u kontekstu aktivnosti *učenja popravljanja* – u redu je priznati da nešto ne možete popraviti zbog nedostatka pribora (ili vještina). Međutim, određeni minimalni komplet pribora bit će potreban da bi se krenulo s bilo kojom konkretnom aktivnošću.

Na kraju ovog poglavlja navodimo popise elementarnog pribora za neke tipične aktivnosti učenja popravljanja. No ne uzimajte ih zdravo za gotovo – razmotrite konkretnе detalje svoje aktivnosti, koji će prostor koristiti, potrebe vaših sudionica i volonterki itd., i sastavite listu svega što će vam trebati: osnovna oprema, alati i materijali, rezervni dijelovi, sigurnosna oprema poput rukavica i maski, kompleti za prvu pomoć itd.

Savjet: ne zaboravite se konzultirati s volonterskim timom prije no što podvučete crtlu pod svoj popis.

Za nabavku dijela opreme za koju se odlučite možda će trebati vremena ili novca, stoga rano počnite s planiranjem. Kako biste pokrili svoje potrebe a da troškovi vašeg događaja ne porastu do te mjere da postanu teret vašoj organizaciji, možete pokušati naći partnera – od javnih subjekata do privatnih tvrtki, profesionalnih udruženja, obrazovnih tehničkih institucija, lokalnih servisnih radionica ili drugih organizacija civilnog društva koje mogu posuditi ili dati pribor za događaj.

6. Odaberite svoju lokaciju

Pokušajte naći prikladan prostor u kojemu možete smjestiti svoj događaj. Osim veličine, uzmite u obzir i dostupnu infrastrukturu prema vašim potrebama, kao što je struja (dakle utičnice), ventilacija, stanje rasvjete, toaleti, tekuća voda, kao i oprema poput stolova, stolaca, polica, vješalice itd. Uzmite u obzir faktore kao što su dostupnost, parkirališta i mogućnost uspostavljanja bilo kakve opreme koja će vam trebati za taj događaj.

Nakon što odredite prikladnu lokaciju, stupite u kontakt s vlasnicima ili upraviteljima radi potrebnih dogovora. Lokacijom može upravljati kakva organizacija ili subjekt blizak onome za što se zalažete, koji će se možda htjeti uključiti kao suorganizatorica. To bi moglo doprinijeti uspjehu događaja i široj svrsi, pa će vam možda zanimati da ju doista uključite – ako želite.

Važno je razmotriti faktor smještaja lokacije u gradu ili naselju. Treba biti smještena na lako dostupnom mjestu, u blizini mjesta kojim se ljudi ionako kreću. To je važnije za događaje razmjene (koje ljudi često posjećuju neplanirano i ne moraju se dugo zadržati) nego za događaje *učenja popravljanja* (na koje ljudi dolaze znajući da će ostati duže, sudjelujući u procesu popravka). Položaj lokacije također će utjecati na socijalno-demografske značajke sudionica – one se mogu značajno razlikovati ovisno o tome u kojoj se lokalnoj sredini zbiva događaj.

Očito je da će lokacija bitno utjecati na vaš događaj. Dakako, poželjno je imati širok, dobro opremljen prostor na privlačnom mjestu, ali to ne znači da ne možete ništa učiniti ako takav prostor nije na raspolaganju. Mnoge aktivnosti razmjene, pa čak i neke aktivnosti *učenja popravljanja* može se obaviti na otvorenom.

7. Što učiniti s viškovima?

Na kraju svakog događaja – bila to razmjena ili učenje popravljanja – gotovo sigurno će vam ostati nešto nerazmijenjenih (ili nerazmjenjivih) i nepopravljenih (ili nepopravljivih) stvari. Stoga morate imati plan što učiniti s njima.

Uzmite u obzir svoje unutrašnje kapacitete: u slučaju događaja razmjene, možete li uskladištiti nerazmijenjene predmete koje se realistički može iznijeti na sljedeći događaj? Hoće li uopće biti sljedećih događaja? Ako hoće, znate li kada, i možete li te predmete držati spremljene tako dugo? Ako ne, koje su vam opcije? Ima li organizacija ili grupa koje bi ih mogle iskoristiti? Gdje se možete riješiti neupotrebljivih predmeta?

Za događaje učenja kako popraviti, opcije su vam da od sudionica tražite da odnesu nepopravljive predmete, da ih same odlože ili da ih uskladište kao izvor dijelova za buduće popravke. Što ćete odabratи ovisi o nizu faktora, kao što je količina skladišnog prostora koji vam je na raspolaganju, veze s dobrotvornim organizacijama koje mogu raspodijeliti nerazmijenjena/nepopravljena dobra, sporazumi s tvrtkama za recikliranje itd.

Možete napraviti popis udruga koje rade s osjetljivim skupinama koje obično prihvataju donacije. Prije planiranja događaja, javite im se, pitajte jesu li zainteresirane da nakon događaja dobiju odjeću (ili druge predmete koje ćete eventualno razmjenjivati) u dobrom stanju i koliko predmeta mogu priхватiti. Sastavite popis organizacija s podacima za kontakt i adresama te zabilježite vrste i količine odjeće/drugih dobara koje mogu priхватiti.

Osim sastavljanja plana za predmete u dobrom stanju, mislite i na to što s onima koje se vjerojatno neće koristiti. Na događajima razmjene prije svega nastojte izbjegći donošenje takvih predmeta, ali neki će se vjerojatno naći tu. Razmislite o tome kako ih se može iskoristiti mimo njihove izvorne svrhe (na primjer, iz neupotrebljive odjeće napraviti krpe za čišćenje ako su od prikladnog materijala), ili kome ih se može dati na recikliranje ili konačno odlaganje.

Neke vrsti predmeta za to su upotrebljivije od drugih, ali općenito nećete moći iskoristiti većinu nepopravljivih i nerazmjenjivih predmeta koji vam ostanu, i morat ćete naći neko rješenje da ih se riješite kao otpada. Istražite koje su raspoložive mogućnosti odlaganja konkretnih tipova otpada i po kojoj cijeni. Ako je moguće, djelujte u partnerstvu s lokalnim tvrtkama za otpad ili centrima i pogonima za recikliranje kako biste osigurali valjano odlaganje predmeta koje se ne može popraviti i koji će postati otpad.

8. Odredite pravila događaja

Nakon što svi važni elementi za vaš događaj budu na mjestu (volonterska skupina je formirana, znate koji će pribor koristiti i na kojoj će se lokaciji odvijati), okupite volonterski tim i raspravite o pravilima događaja.

Pokušajte odgovoriti na pitanja poput:

- Hoće li biti ograničenja broja predmeta koje ljudi mogu donijeti na događaj razmjene i odnijeti s njega? Ako da, koliko?
- Hoćete li se držati nekog od pravila uzajamnosti?

- Koliko dugo (ako uopće) ćete čuvati nerazmijenjene predmete prije no što ih se trajno baci ili donira drugdje?
- Hoćete li tražiti da se sudionice u događaju *učenja popravljanja* unaprijed registriraju?
- Koju će vrstu predmeta, i koje veličine, ljudi moći donijeti na popravak?
- Hoćete li vi zbrinuti nepopravljive predmete ili će sudionice koje su ih donijele to trebati učiniti same?
- Kako ćete sudionicama priopćiti pravila događaja?
- Kako ćete pratiti broj sudionica i popravljenih/zamijenjenih predmeta?

Također pokušajte definirati koje je zadatke nužno obaviti da bi se događaj moglo održati, kao i tko će za njih biti odgovoran.

Vjerovatno prije prvih nekoliko događaja nećete moći predvidjeti sva pitanja koja bi se mogla javiti u praksi. Pravila ćete vjerovatno morati prilagođavati u hodu, učeći na greškama, kao i kako stvari funkcioniraju u stvarnosti. Međutim, važno je pokušati predvidjeti što je moguće više problema koji bi mogli nastati, i odrediti kako ćete se s njima nositi.

Primjerice, ako vas brine opasnost da previše sudionika dođe na vaš događaj učenja popravljanja, moglo bi biti korisno uspostaviti sistem predbilježbi. Ne traju svi popravci jednako, pa u sklopu registracije možete postaviti pitanja o vrsti uređaja i o tome što ne funkcioniра. Registriranje unaprijed može biti korisno i za skupljanje kontaktnih informacija, kao i za ažuriranje obavijesti o događaju, slanju podsjetnika, informacija o budućim događajima itd.

Pravila događaja su pored ostalog potrebna i da bi sudionice znale što očekivati kao i da se na prvim događajima izbjegne kaos. Ona moraju biti jasna i jednostavna, jer ćete ih trebati obznaniti u najavama događaja. Kako će točno pravila izgledati ovisit će o nekoliko čimbenika: o vrsti aktivnosti koju planirate, o vašim (internim) sposobnostima i o (vanjskim) okolnostima. Ta je kombinacija uvijek jedinstvena, pa će tako biti jedinstvena i pravila vašeg događaja.

9. Razradite detaljan scenarij događaja

Jedan od zadnjih koraka pripremne faze jest odrediti detaljan scenarij. Skupa s timom volonterki napravite detaljan plan, uključujući sve dodatne aktivnosti koje se mogu zbivati uz glavni događaj. Popišite sve nužne zadatke i dodijelite ih pojedinim volonterkama. Predvidite za događaj dostatno vrijeme i držite na umu da volonterke neće biti angažirane samo u radu sa sudionicama nego i tijekom priprema i u čišćenju nakon događaja. Također trebate predvidjeti i nešto vremena za neobavezno druženje među volonterkama.

10. Promovirajte događaj

Razglasite događaj među što više ciljnih skupina:

- Putem platformi na društvenim mrežama i internetskih foruma. Sastavite poticajne poruke koje ističu kakve će se predmete razmjenjivati ili popravljati i izložite pravila tog događaja. Dakako, ne zaboravite datum, vrijeme i lokaciju. Spomenite sve dodatne aktivnosti koje će se eventualno zbivati uz glavni događaj.
- Pripremite poruku za javnost i pošaljite je medijima. Ako ste osigurali financiranje, oglasite događaj u lokalnim medijima
- Obavijestite o događaju lokalnu zajednicu: lokalne organizacije i skupine, škole, sveučilišta i odgovarajuća poduzeća. Zamolite ih za pomoć u širenju vijesti, pribavljanju sponzorstva ili donacija i uključivanju zainteresiranih ljudi.
- Za događaje *učenja popravljanja*, pobrinite se da obavijestite potencijalne sudionice kako se neke predmete možda neće moći popraviti. Popravak možda iziskuje neki poseban rezervni dio ili neke druge materijale koji nisu pri ruci. U svakom će slučaju dobiti savjet o tome što je potrebno za popravak ili o tome kako zamijeniti neki dio.

Važno je da snažna strategija uključivanja lokalne društvene sredine neće samo povećati broj sudionica nego i stvoriti mogućnosti da se jave zainteresirani stručnjaci za popravke i da volonterski ponude svoje vrijeme i vještine.

Što trebate pripremiti prije događaja

Rješavanje problema i planovi za nepredviđene slučajeve

Predvidite potencijalne probleme koji mogu nastati tokom događaja i pripremite se za njih. Uspostavite jasne kanale komuniciranja za članice tima kako biste se brzo pozabavili bilo kakvim izazovima i hitnim slučajevima. Pripremite planove za zatajenje opreme, neočekivane skokove broja sudionica ili druge nepredviđene okolnosti.

Pripremite se za nesreće i hitne zdravstvene slučajeve

Kako biste osigurali sigurnost sudionica, osobito za događaje učenja za popravljanje, pripremite pribor za prvu pomoć da biste mogli riješiti manje nezgode i povrede do kojih može doći. Na dan događaja stavite pribor na lako dostupno mjesto u prostoriji u kojoj se odvija događaj i pobrinite se da svi u vašem timu i među volonterkama znaju gdje se nalazi. Sastavite popis obližnjih bolnica ili drugih medicinskih ustanova za slučaj nesreće.

Prikupljanje podataka i rukovanje njima

Može vam ustrebati da tokom događaja prikupite neke podatke, to planirajte ovisno o naravi i ciljevima događaja. Ovo su neke napomene za početak:

Obrasci suglasnosti i odricanja od odgovornosti

U slučaju događaja *učenja popravljanja*, neka sudionice potpišu obrasce suglasnosti koji sadrže i odricanje od odgovornosti kako bi ih se obavijestilo da popravci nisu zajamčeni i da organizatori događaja ne odgovaraju za štetu. Pobrinite se da sudionice razumiju i prihvate odredbe izložene u obrascu pristanka prije nego što krenete s popravcima. Po zakonodavstvu EU o zaštiti osobnih podataka takvi obrasci moraju jasno iskazati svrhu prikupljanja podataka.

Prikupljanje podataka

Da biste izmjerili svoj utjecaj ili stekli uvide koji će vam pomoći da poboljšate buduće događaje, možete primijeniti sistem praćenja broja predmeta donesenih na događaje,

ili ih čak kategorizirati po tipu, stanju ili – u slučaju događaja popravaka – trudu potrebnom za njihov popravak.

Podatke se može prikupiti jednostavnim i ljudskim sredstvima kao što su knjiga posjetiteljica (u koju sudionice upišu ime, tip predmeta koji su donijele i rezultat pokušaja popravka) ili nešto razrađenije, poput obrasca u koji volonterke upisuju broj uspješno popravljenih predmeta, onih koje se nije moglo popraviti, predmeta koji traže daljnje popravke itd. Dodatno, korisno je pratiti broj predmeta koji su otpisani te doniranih za ponovnu uporabu ili upotrebu u druge svrhe.

Na događajima razmjene, ljudi se obično kreću mnogo brže i u većem broju nego na događajima

učenja popravljanja, pa potpisivanje obrazaca ili knjige posjetiteljica treba izbjegći ako je ikako moguće. Odlučite li se na događajima razmjene primijeniti pravilo reciprocita, i ako usvojite metodu poput bonova, možete ih upotrijebiti za indirektno mjerenje broja sudionica.

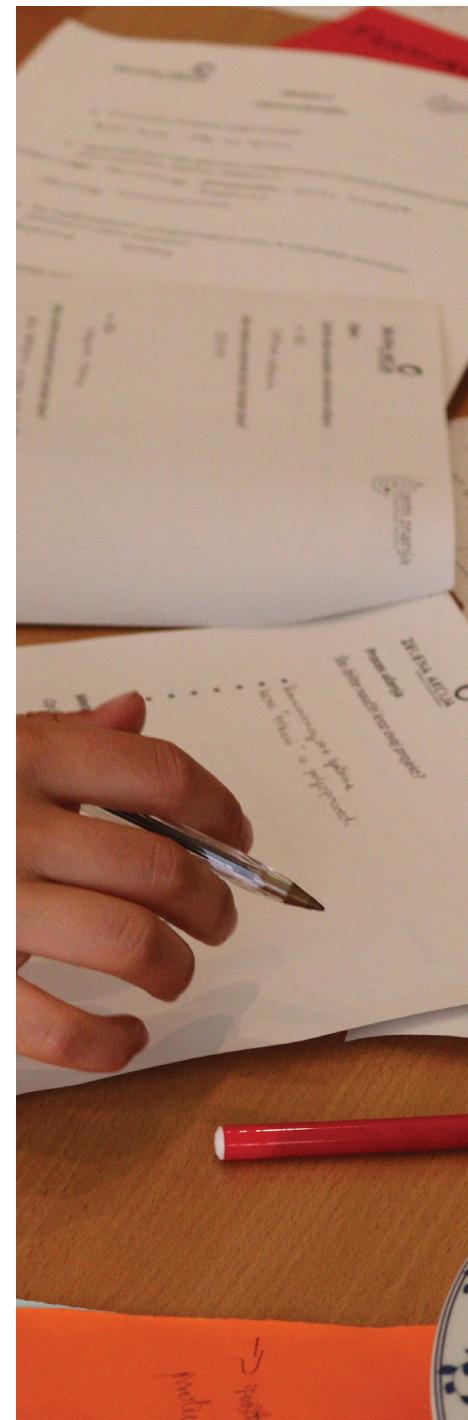

Rukovanje podacima i provođenje GDPRa:

Ako prikupljate osobne podatke kao što su imena, podaci za kontakt itd., i nalazite se u EU, potpadate pod zakon EU zvan GDPR.

On između ostalog određuje da nečije osobne podatke smijete prikupljati samo na osnovi pristanka osobe (osim ako postoji poseban legitiman interes), da podatke nećete dijeliti s drugima bez pristanka osobe i da ste odgovorni osigurati da ne dođe do 'curenja' prikupljenih podataka.

Razni su razlozi zbog kojih može ustrebati da prikupite osobne podatke: možda morate zatražiti od sudionica da potpišu takozvanu potpisnu listu kako biste svojim financijerima dokazali da ste na događaju doista imali sudionice, ili može postojati neki drugi razlog. Kakav god da je razlog posrijedi, uspostavite dobar sustav rukovanja podacima koji jamči da će prikupljeni podaci biti spremljeni na sigurno i zaštićeni. Pobrinite se da radite u skladu s GDPRom.

Na dan događaja:

11. Prethodno okupite tim

Okupite svoj tim volonterki dovoljno unaprijed, još jednom prođite kroz zadatke i provjerite tko je za što odgovoran.

12. Uredite prostor

Za događaje razmjene napravite takav raspored da bude dovoljno prostora da ljudi mogu prolaziti, ali i za izložene predmete. Ako želite, možete pripremiti natpise s kategorijama (ako je to događaj razmjene, to su, primjerice, hlače, majice itd.) koje možete smjestiti u različite uglove sobe ili prostora: to će pomoći ljudima da lakše poklone ili nađu odjeću. Na našim događajima preferiramo ne označavati odjeću prema spolu nego po kategorijama kao što su veličina, doba godine ili dob (za djecu, za tinejdžerice, za odrasle). Konačno, možete i otisnuti kratke informacije za sudionice, kao što su kamo staviti predmete koje donesu, ili naprosto kratak opis samog događaja.

U slučaju događaja *učenja popravljanja* bit će dobro da organizirate prostor na takav način da područja na kojima ljudi rade ne budu prepreka pristupu području na kojem se nalaze alati i dijelovi.

Različite aktivnosti popravka iziskuju različito uređenje. Neke od njih, kao što je popravljanje bicikala, može se obaviti na podu, pa i na otvorenom. Za druge, kao što je popravljanje malih kućanskih aparata, trebat će postaviti radne stanice – u osnovi stolove s dva stolca (za korisnicu i volonterku), dovoljno blizu električne utičnice, s dovoljno svjetla, i po mogućnosti opremljenu nekim od najčešće korištenih alata (one koje se rjeđe koristi volonterke će po potrebi uzeti iz kutija s alatom).

Poželjno je u uglu sobe imati nekoliko slobodnih stolaca više kako bi sudionice mogle sjesti dok čekaju na red. Dakako, dobro je imati naljepnice za označavanje kutija s alatom i kutija s dijelovima. Ako ste u prostoru pogodnom za upotrebu električnih alata koji bacaju iskre, prave prašinu ili strugotine, pazite da ih se koristi samo ondje gdje sudionice ne prolaze, i, dakako, da takvim alatima rukuju samo obučene volonterke. Sigurnosna oprema i pribor za prvu pomoć trebaju biti na vidljivom i lako dostupnom mjestu.

13. Muzika, svjetla, atmosfera!

Da biste na događaju stvorili atmosferu živosti ili opuštenosti, možete puštati muziku. To je osobito zgodno na događajima razmjene, na kojima muzika smije biti glasnija – premda ne preglasna. Na događajima *učenja popravljanja*, muzika, ako ju se uopće pušta, mora biti tiša, jer popravljanje iziskuje usredotočenost kao i mnogo objašnjavanja i komuniciranja između korisnice i volonterke. Također, mnoge se kvarove može najlakše odrediti po zvuku koji uredaj proizvodi kad radi, u čemu muzika može smetati.

Pobrinite se da bude dovoljno svjetla, osobito tokom zimskih mjeseci kada se vrlo rano smrkava. Za događaje *učenja popravljanja* to je u osnovi jedini uvjet glede osvjetljenja. Za događaje razmjene, osobito ondje gdje se razmjenjuje odjeću, treba paziti i na kvalitetu svjetla. Izbjegavajte vrlo jake, bijele LED žarulje, jer ne stvaraju dobru atmosferu i previše podsjećaju na trgovine brze mode, što je dobro izbjegavati. Pogodnije su manje svjetiljke i svjetla na zidovima nego jaka stropna svjetla.

14. Razgovarajte sa sudionicama i pokažite im prostor

Kad ljudi počnu dolaziti, pomozite im tako da im pokažete prostor, recite im kamo mogu staviti stvari koje su donijeli i odgovorite na njihova pitanja. Po našem iskustvu, ljudi su vrlo znatiželjni spram takvih događaja, ali ne mora biti da im je poznato kako funkcioniraju pa imaju mnogo pitanja. S druge strane, neke ljudi ne zanima razmjena nego samo žele pokazati da cijene takav događaj i zahvaliti vam što ste ga organizirali.

15. Spremanje

Kad događaj završi, spremite sve preostale predmete i alat prema onim kategorijama koji ste odredili unaprijed.

16. Druženje

Kad sve sudionice odu a svi predmeti i alat su spremljeni, barem neke od volonterki vjerojatno će imati potrebu za druženjem na mjestu događaja, i treba im pružiti priliku za to. Kako je gore objašnjeno, bitno je održavati motivaciju volonterki.

Pribavljanje povratnih informacija od sudionica

Nastojte doći do iskustava sudionica i njihovih sugestija za poboljšanja. Ta saznanja možete upotrijebiti da poboljšate buduće događaje *učenja popravljanja*. Ima mnogo mehanizama kojima se može doći do povratnih informacija o stupnju uspješnosti i razini zadovoljstva vašim događajima.

Do povratnih informacija možete pokušati doći tokom događaja ili – ako imate podatke za kontakt sa sudionicama i njihovu dozvolu da im se javite – po svršetku. Odaberite bilo koju tehniku koja je najprikladnija za tu svrhu, publiku i okolnosti. U svakom slučaju, naprsto razgovarajte sa sudionicama na licu mjesa i zamolite ih da dadu povratne informacije.

Također, pratite reakcije u vezi s događajem na internetskim komunikacijskim platformama svoje organizacije ili grupe. Dakako, ako imate dovoljno vremena i ljudi da to rade, ili je potrebno radi izvještavanja o projektu, možete napraviti razrađeniji upitnik koji možete dati sudionicama da ga ispune na licu mjesa ili kao formular na internetu.

Ako znate da će se događaji zbivati redovno, možete se poslužiti razrađenijim metodama kao što su fokus-grupe ili intervjuji. Tako stечeni uvidi mogu biti od velike koristi kada planirate dugoročnu strategiju.

Nakon događaja:

17. Raspodijelite višak predmeta

Kako je gore spomenuto, po svršetku događaja vjerojatno će vam ostati stanovita količina predmeta koje ili ne možete uskladištiti do sljedećeg događaja ili su predmeti nerazmjereni odnosno nepopravljivi. U popisu pripremnih koraka sugerirali smo da napravite plan raspodjele viška predmeta, a sada je vrijeme da ga provedete. Predajte višak predmeta dobrotvornim organizacijama koje će ih dalje raspodijeliti osobama kojima su potrebni, ili pogonima za recikliranje.

18. Ocijenite događaj

Nakon događaja, kad god osjetite da je pravi trenutak, možete okupiti volonterke i ocijeniti uspješnost događaja. Neka od pitanja-vodilja mogu biti: Koliko je svaka od njih zadovoljna događajem? Što je prošlo dobro? Što je moglo biti bolje? Što treba ponoviti sljedeći put? Što bi trebalo učiniti drukčije? Je li svakoj odgovarala njena uloga? Kada je pogodan trenutak za ponovni susret i planiranje sljedećeg događaja?

19. Planiranje dugoročne strategije

Ako vas zanima ponavljanje vašeg događaja *učenja popravljanja* ili ga želite učiniti redovnom aktivnošću, razmotrite dugoročn(i)u održivost svojeg projekta. Počnite razmišljati unaprijed o potrebama infrastrukture i opreme, potrebnom osoblju te dugoročnoj suradnji sa stručnjacima za popravke. Razmotrite moguća partnerstva s institucijama, dobrotvornim organizacijama, socijalnim poduzećima i drugim dionicima. Planirajte postupno povećavanje ukupnog kapaciteta, uzimajući u obzir potrebnu infrastrukturu, opremu i osoblje. Osigurajte donatorsko financiranje ili sponzorstvo za potporu rastu događaja. Istražite mogućnosti pogodovanja osjetljivim ili marginaliziranim skupinama promicanjem inkluzivnosti i pristupačnosti.

Popisi osnovne opreme za različite radionice učenja popravljanja

Oprema i materijali za događaje učenja popravljanja za tekstile	
Šivaći strojevi	Dovoljan broj ispravnih šivačih strojeva da na njima može raditi očekivan broj sudionica.
Šivaći pribor	Raznovrsni osnovni šivaći pribor poput škara, paralica, pribadača, krojačkih metara, naprstaka i škara za niti.
Igle i konac	Dobar assortiman krojačkih igala različitih veličina i vrsta, prikladnih za različite tkanine.
Tkanine i odsječci tkanina	Držite pri ruci zalihu tkanina i odsječaka tkanina, ili ostatke za vježbanje i za ogledne popravake.
Druge sitnice i pribor za zamjene ili sitne popravke	Zaliha gumba, patent zatvarača, kukica i drugih uobičajenih elemenata za zamjene, brtvila za šavove i ljepila za tekstil, zisherica, elastike.
Glačalo i daska za glaćanje	Može se uspostaviti stanicu za glaćanje, s glaćalom i daskom za glaćanje tkanina.
Pribor za prvu pomoć	Dobro opremljen pribor za prvu pomoć za manje ozljede i nezgode do kojih može doći u toku radionice.
Radne stanice	Rasporedite radne stanice sa stolovima i stolcima, pazeci da sudionice imaju dovoljno prostora za udoban rad.
Rasvjeta	Pobrinite se da radni prostor bude dobro osvijetljen kako bi se olakšalo precizno šivanje i popravke.
Stalci za odjeću i vješalice	Prikupite stalke za odjeću i vješalice kako biste organizirali i izložili popravljene predmete.

Oprema za čišćenje	Držite opremu za čišćenje, poput valjaka za čišćenje odjeće, četke za sukna i uklanjače mrlja pri ruci, za pripremu odjevnih predmeta prije samih popravaka.
Produžni kablovi	Treba imati dovoljno produžnih kablova s po nekoliko utičnica kako bi se imalo lak pristup napajanju za šivaće strojeve i drugu opremu.

Pribor i materijali za događaje učenja popravljanja za namještaj	
Osnovni alati	Odvijači raznih veličina i tipova, električni (aku) odvijači, čekići; raznovrsna klješta; ključevi za matice; imbus ključevi; električne bušilice; škripovi itd.
Sitnice i drugi alati	Ljepilo za drvo, brusni papir različitih hrapavosti, kit za drvo za popravljanje pukotina, noževi za kit.
Boje i lakovi	Boje prikladne za drvene površine, lasure i lakovi, kao i pribor za njihovo nanošenje.
Materijali za tapeciranje	Tapetarske igle, konac za tapeciranje i škare za tekstil za popravljanje ili zamjenu obloge; materijali za tapeciranje različitih dezena i boja za zakrpe ili zamjene za oštećene dijelove; pjena i podstava za ponovno popunjavanje jastuka; igle ili spajalice.
Oprema za čišćenje	Univerzalna sredstva za čišćenje, krpe od mikrovlakana i četke za čišćenje i pripremanje površina namještaja.
Sigurnosna oprema	Zaštitne naočale, rukavice i maske protiv prašine za osiguranje sigurnosti sudionika tokom popravaka.

Pribor za prvu pomoć	Dobro opremljen pribor za prvu pomoć za manje ozljede i nezgode do kojih može doći u toku radionice
Radne stanice	Rasporedite radne stanice sa stolovima i stolicama, pazeći da sudionice imaju dovoljno prostora za udoban rad.
Produžni kablovi	Treba imati dovoljno produžnih kablova s po nekoliko utičnica kako bi se imalo lak pristup napajanju za električnu opremu.

Pribor i materijali za događaje učenja popravljanja za električne i elektroničke uređaje	
Osnovni alat	Odvijači raznih veličina i tipova, uključujući precizne odvijače; raznovrsna klješta; skidači izolacije; lemilice za lemljenje i uklanjanje zaledljenih elektroničkih komponenti; multimetri za provjeru električnog napona, kontakta i otpora; alat za izvlačenje integriranih krugova etc.
Zamjenski i rezervni dijelovi	Nastojte držati što je moguće obuhvatniju količinu raznovrsnih zamjenskih dijelova: različitih osigurača, kondenzatora, otpornika, dioda, tranzistora, konektora itd.; zamjenskih kablova za napajanje, grijajućih elemenata, termičkih osigurača.
Materijal za čišćenje	Izopropilni alkohol, čistač kontakata, ljepila, četkice i tkanina, komprimirani zrak.
Sigurnosna oprema	Zaštitne naočale, zaštitne rukavice protiv strujnog udara, antistatički podlošci.

Pribor za testiranje	Osciloskopi, funkcionalni generator itd.
Drug pribor	Gumene alke, alat za odlemljivanje, razne opruge, smole ili ljepila, vezice za kable itd.
Pribor za prvu pomoć	Dobro opremljen pribor za prvu pomoć za manje ozljede i nezgode do kojih može doći u toku radionice.
Radne stanice	Uredite radne stanice sa stolovima i stolicama kako bi sudionice imale dovoljno mesta za nesmetan rad.
Produžni kablovi	Prikupite dovoljno produžnih kablova s nekoliko utičnica za svaku stanicu.

Pribor i materijali za događaje učenja popravljanja za bicikle	
Osnovni alati	Klješta, ključevi za matice (5-24 mm), prilagodljivi ključevi (0-36 mm); odvijači; imbus ključevi; turpije; čekić; pila za metal; gumeni bat; škare; skalpel; pinceta; pomično mjerilo.
Alat/pribor za popravljanje i zamjenu guma i zračnica bicikla	Pumpa; kanta za vodu; poluge za skidanje guma; zatrpe za gume; vulkanizersko ljepilo; brusni papir.
Alat za kotače	Stalak za centriranje kotača; ključevi za skidanje zadnjeg lančanika (tipa kazeta i tipa kranc); dish tool; ključevi za konusne matice; ključevi za žbice.

Alati za pogonske sklopove i sajle	Rezači sajli; alat za skidanje pedala; alat(i) za uklanjanje pogonske osovine (bottom bracket); alat za lanac.
Rezervni dijelovi	Sajle i bužiri za kočnice i mjenjače brzina; maticе i vijci; kuglice (za kuglične ležajeve); kapice za sajle i bužire.
Potrošna roba	Krpe; mazivo; ulje za lanac; penetrirajuće ulje (sredstva za <i>odglavlјivanje</i> zahrdalih matica i vijaka); sredstvo za pranje jako zaprljanih ruku; izolir-traka; samoljepiva papirna traka.
Pribor za prvu pomoć	Dobro opremljen pribor za prvu pomoć za manje ozljede ili nezgode do kojih može doći u radionici
Oprema za radnu stanicu	Stalak za bicikle; radni stol s pričvršćenim škripcem (ako imate stalан prostор за događaje)

03

Rad s volonterkama

Bitna komponenta svih aktivnosti opisanih u ovom vodiču jest da se temelje pretežito na volonterskom radu. Bez uključivanja volonterki, jačanje svijesti putem organiziranja događaja ponovne uporabe i popravljanja ima smisla jedino ako se radi o jednokratnim ili samo povremenim događajima. Stoga je, kad se radi na pokretanju takvih aktivnosti u zajednici, ključno оформити проактиван и самосвјестan volonterski kolektiv. Time ćemo se baviti u ovom poglavlju.

Što motivira volonterke?

Nove sudionice u ovakvim događajima, pogotovo u aktivnostima gdje se uči popravljati, često zbujuće činjenica da su ljudi (volonterke) voljni uložiti vrijeme i trud u popravljanje tuđih stvari – i to besplatno! To se često pripisuje visokim moralnim karakteristikama volonterki i njihovo posebno snažnoj volji (*Baš ste divni ljudi svi vi ovdje!*). Međutim, iako nemamo ništa protiv ideje da je svaka volonterka jedna mala superheroina, organizatorice volonterskih aktivnosti trebaju imati na umu da, kako bi volonterke zadržale motivaciju, rad treba imati nekog smisla, biti zabavan i pružiti prilike za učenje i razvijanje novih vještina.

Za to da rad stvara osjećaj ispunjenosti odgovorna je prvenstveno koordinatorica volonterki. Naše iskustvo govori da su glavni izvori motivacije za volonterke sljedeći:

Potreba da se osjećaju korisno i da rade na način koji za njih ima smisla

Nama se čini očito da je ljudima svojstvena želja da se osjećaju korisno i da njihov rad ima smisla. Nažalost, danas mnogi ljudi imaju osjećaj da posao koji svakodnevno rade niti je koristan za društvo, niti za njih ima smisla – da se kroz njega ne mogu ostvariti i razviti vlastite kreativne kapacitete.

To je ujedno važan razlog zbog kojeg se puno ljudi okreće volontiranju,

koje im često daje priliku da rade nešto što je društveno korisno i omogućuje ispunjavanje njihovih kreativnih kapaciteta.

U kontekstu aktivnosti ponovne uporabe i popravljanja koje se temelje na volontiranju i koje su opisane u ovom vodiču, u našem iskustvu volonterke se općenito osjećaju korisno ukoliko postoji društvena potreba za aktivnostima koje se provodi i ako od sudionica dobiju pozitivne reakcije. Kako bi do toga došlo, aktivnost treba biti osmišljena kao odgovor na stvarnu društvenu potrebu.

Što se tiče smisla samoga rada, ključno je da se volonterkama ne daje naprsto zadatke koje treba izvršiti: trebale bi imati visok stupanj kontrole nad radnim procesom i mogućnost da ga kroz suradnju modifciraju i unapređuju.

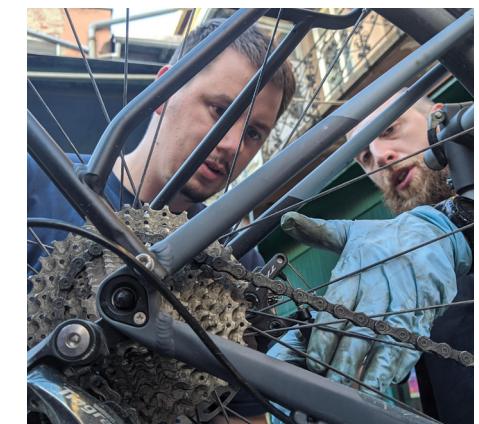

Prilika za učenje

Volontiranje može često predstavljati odličnu priliku za učenje, što je pogotovo slučaj kod događaja gdje se uči popravljati. Na primjer, početna skupina volontera u radionici za besplatan popravak bicikala u Zagrebu počela je s jako skromnom razinom znanja. Svatko od njih znao je ponešto, pa su od početka trebali zajednički raditi na rješavanju konkretnih kvarova na biciklima, tako da se intenzivno širenje znanja počelo događati samo od sebe. Čim bi jedna osoba usvojila neku novu vještinu ili znanje, to bi se naprsto kroz zajednički rad prenijelo drugima.

Nakon 2-3 godine, zahvaljujući tom procesu učenja kroz suradnju, u Biciklopopravljaoni se moglo obaviti čak i najzahtjevnije popravke. Štoviše, za neke je od volonterki prilika za učenje bila presudni faktor zbog kojeg su se pridružile kolektivu.

Ima naravno i puno drugih faktora koji motiviraju ljudе, ali su u našem iskustvu ovi najvažniji.

Potreba za društvom i pripadanjem zajednici

Puno se ljudi u današnjem društvu iz različitih razloga osjeća usamljeno i izolirano ili doživljava diskriminaciju na temelju nekih elemenata svog identiteta. Volontiranje može poslužiti kao dobar lijek za to. Naše iskustvo pokazuje da se mnogo volonterki u aktivnosti ponovne uporabe i popravljanja uključilo u razdobljima kad nisu imale puno prijateljica ili su se osjećale usamljeno, pa su razvile trajna prijateljstva s drugim volonterkama.

Okrženje u kojem se provodi vrijeme zajedno i rješava (tuđe) probleme, u društvu s ljudima (volonterkama) koji dijele isti interes, samo je po sebi pogodno za stvaranje prijateljskih veza i izgradnju grupne kohezije. Međutim, imajući na umu važnost pripadanja zajednici kao faktora koji motivira volonterke da i dalje ulažu svoje vrijeme i trud, koordinatorice volonterki trebale bi za njih osmislići i posebne prilike za druženje (više o tome nešto kasnije).

Kako održati motivaciju kod volonterki: savjeti za koordinatorice volonterki

U ranoj fazi procesa definirajte odnose između organizacije koja pokreće aktivnost i volonterki koje je provode.

U nekim situacijama volonterski kolektiv neće oformiti već postojeća organizacija ili skupina, nego će se on sam uspostaviti. U tom slučaju, početne članice kolektiva moći će samostalno odrediti vlastita pravila. Ako je, međutim, formiranje volonterskog kolektiva pokrenula već etablirana organizacija, onda će se organizacija i kolektiv trebati složiti oko pravila njegova funkciranja.

Osim toga, uloga koordinatorice volonterki u tom će slučaju pripasti članici organizacije, obično nekoj od njenih zaposlenica. Ta će osoba onda imati dvostruku ulogu kao članica volonterskog kolektiva i kao predstavnica organizacije koja je pokrenula aktivnost. (U volonterskoj Biciklopravljaoći Zelene akcije tu osobu volonterke u šali zovu Komesar.) Koordinatorica volonterki trebala bi biti most između organizacije i kolektiva.

Imajte na umu da volonterke možda jesu, a možda i nisu prethodno bile uključene u rad organizacije, te da možda uopće nisu upoznate s njenom misijom i vrijednostima. Stoga je ključno da koordinatorica kolektivu te stvari na pripremnim sastancima

jasno i otvoreno izloži, kao i razloge za pokretanje aktivnosti ponovne uporabe i popravljanja. Minimalan zahtjev trebao bi biti da misija, vrijednosti i obrazloženje razloga za pokretanje aktivnosti članicama kolektiva nisu neprihvatljivi.

Nastojte da atmosfera među volonterkama bude prijateljska i zabavna

Kao što smo već spomenuli, nalaženje prijatelja i osjećaj pripadanja zajednici među glavnim su faktorima koji motiviraju ljude da se uključe u volonterski rad. Stoga je jako važno da volonterski rad ne bude samo rad, nego i prilika za druženje – među volonterkama, ali i sa sudionicicama događaja.

Uz druženje kroz rad, odvojite i vrijeme isključivo za druženje volonterki. Nakon što događaj završi, na primjer, vjerojatno će htjeti zajedno provesti još nekih sat vremena, i to bi im trebalo omogućiti. Ovisno o njihovim preferencijama, dobro je povremeno organizirati i male zabave, izlete, roštilje, team buildinge itd.

Podržavajte razvoj samosvijesti i samoupravljanja u kolektivu

Da bi im rad imao smisla i pružio im zadovoljstvo, već smo rekli da volonterke moraju imati značajnog utjecaja na radni proces. Volonterski kolektiv trebao bi biti samosvjestan i imati visok stupanj autonomije. Kako bi to bilo moguće, procesi donošenja odluka trebaju biti definirani i volonterke trebaju s njima biti upoznate.

Najbolje je da volonterski kolektiv na samom početku raspravi i usvoji temeljna pravila svog funkcioniranja, odluči koliko često treba održavati sastanke, i uspostavi neki kanal komunikacije, na primjer mailing listu ili grupu u aplikaciji za dopisivanje.

Moguće je da će nekim, ili čak mnogim volonterkama – koje prvenstveno motivira užitak u radu rukama i izravna komunikacija sa sudionicicama – ideja održavanja sastanaka biti odbojna, jer ih se često doživljava kao dosadne i uzaludne. Pokušajte im objasniti da će se tokom rada sigurno pojaviti neka pitanja koja će trebati riješiti, a uz to i prijedlozi rješenja i poboljšanja, pa da stoga treba postojati mogućnost da svi to rasprave – a to je najbolje raditi na sastancima.

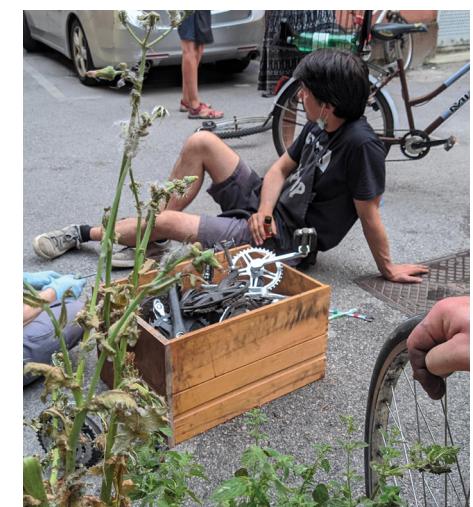
Sastanke se ne moraju održavati često i ne moraju dugu trajati, ali trebali bi biti koliko-toliko redoviti. Koliko će često to biti ovisit će o vašim specifičnim potrebama i okolnostima. Možete, na primjer, imati kratak operativni sastanak od 15 minuta prije ili poslije

svakog događaja, a dulji sastanak četiri puta godišnje ili kako god odlučite da vam najviše odgovara.

Ako je nekim volonterkama stvarno problem sudjelovati u sastancima, nema potrebe da se inzistira na njihovom sudjelovanju. Ali vjerojatno će čak i one imati potrebu da sudjeluju kad se bude raspravljalo o nekoj temi koja im je stvarno važna.

Neka volonterke ne rade previše sati

Ako volonterke imaju posao od kojeg žive ili ako studiraju, ne bi trebale raditi više od 5-6 sati tjedno, jer to obično naprosto nije održivo. Drugo je, naravno, ako se radi o osobama koje preko različitih programa dobivaju podršku da volontiraju (kao što su ljudi koji volontiraju preko Erasmusa), koje su na izvanrednom dopustu ili zbog bilo kojeg drugog razloga trenutno ne moraju raditi.

Uloga i zadaci koordinatorice volonterki: sažetak

Koordinatorice su odgovorne za uspostavljanje i koordinaciju volonterskog tima. Trebaju okupiti volonterke, bilo među ljudima koji su već povezani s organizacijom ili skupinom koja pokreće aktivnost, ili kroz javni poziv; ako je potrebno, organizirati im obuku; upoznati ih s misijom i vrijednostima organizacije ili skupine koja provodi aktivnost i s razlozima za organiziranje događaja i pomoći im da aktivno sudjeluju u (samo)upravljanju timom.

Jednom kad je volonterski tim uspostavljen, koordinatorica je odgovorna za sazivanje sastanaka i treba biti dostupna da odgovori na pitanja volonterki, pomaže im da sudjeluju, podržava njihovo aktivno uključivanje te uvažava njihova mišljenja i prijedloge.

Ako volonterski kolektiv ne rukovodi svojim djelovanjem u potpunosti samostalno i ako se nije sam oformio, koordinatorica volonterki treba služiti kao most između volonterskog kolektiva i organizacije koja ga je pokrenula. Koordinatorica volonterki treba raditi i na tome da atmosfera u kolektivu bude ugodna, opuštena i prijateljska te voditi računa o potrebama volonterki.

Designed by Freepik

Uključivanje deprivilegiranih i slabije zastupljenih skupina

Kad planirate volonterske aktivnosti, razmislite o tome kako da stvorite preduvjete koji će, barem dugoročno, pogodovati uključivanju deprivilegiranih i slabije zastupljenih volonterki i sudionica.

Kod volontiranja, prvi preduvjet za sudjelovanje je raspoloživost slobodnog vremena. Nažalost, ljudi koji nemaju dovoljno slobodnog vremena naprosto neće moći volontirati i tu ništa ne možete učiniti. No, ima raznih drugih razloga zbog kojih bi se ljudi, iako su zainteresirani, mogli nećekati oko uključivanja u određene aktivnosti, a u tom slučaju možete učiniti puno da im pomognete.

Kad se radi o sudionicama događaja, pripadnice raznih deprivilegiranih skupina, pogotovo one koje su u teškoj ekonomskoj situaciji, vjerojatno će biti vaše najvjernije „mušterije“. Trebate dakle promisliti o tome kako da stvorite okruženje u kojem će se i one osjećati ugodno.

Žene i rodno varijantne osobe u aktivnostima učenja popravljanja

Žene su često izrazito slabo zastupljene u većini područja vezanih uz inženjerstvo i tehnologiju, a to će se vjerojatno odraziti i na sastav volonterskog tima u aktivnostima *učenja popravljanja*. Može se dogoditi da velika većina ili čak svi volonteri, pogotovo u početnoj fazi, budu muškarci.

Prvo što se u tom slučaju može učiniti da se izjednači rodnu (ne)ravnotežu jest pobrinuti se da radionice budu prostor nulte tolerancije prema seksizmu. To je nešto što koordinatorice volonterki trebaju s volonterkama raspraviti od samog početka, prije održavanja prvih radionica, i također pojedinačno s volonterkama koje se kasnije priključe, prije nego što se uključe u aktivnosti. Ono čega muški volonteri posebno trebaju biti svjesni jesu razni oblici „benevolentnog“ seksizma, to jest takozvanog kavalirskog ponašanja, kad volonteri pokušavaju „poštediti“ volonterke ili sudionice od zadataka koji su „preteški“ ili kad uskaču kako bi „pomogli“ a da se to od njih nije tražilo ili bez pitanja je li pomoć potrebna.

Osim toga, koordinatorice trebaju aktivno tražiti žene koje već imaju vještine za izvršavanje određenih zadataka i pokušati ih uključiti u aktivnosti.

Za neke aktivnosti možete organizirati obuku za buduće volonterke koja će posebno ciljati na članice slabije zastupljenih skupina. Jedan od načina na koji je Biciklopopravljaona Zelene akcije u Zagrebu pokušala povećati broj volonterki je tako što je organizirala besplatne tečajeve popravljanja bicikala, uz obavezno pripravnštvo (što znači da su sudionice morale asistirati iskusnijim volonterkama pri radu sa sudionicama u redovitim događajima za učenje popravljanja). Tečajevi mogu biti isključivo za žene (na kojima su i voditeljice žene) ili imati obaveznu kvotu za žene (barem 50% sudionica trebaju biti žene).

Isto tako, možete - ako procijenite da bi to bilo korisno - organizirati povremene ili redovite događaje popravljanja samo za žene. U radionicama za besplatan popravak bicikala u Europi takav pristup nije neuobičajen. Ali u tom slučaju sve volonterke također moraju biti žene. U suprotnom će se događaj vjerojatno percipirati kao da ondje muškarci ženama nešto popravljaju, a zapravo je svrha stvaranjem opuštene i poticajne atmosfere uključiti žene u proces popravljanja.

Interseksionalnost i uključivanje LGBTQIA+ osoba

Kad planirate volontersku aktivnost, ključno je da stvorite okruženje koje potiče uključivanje LGBTQIA+ osoba i priznaje interseksionalnost njihovih identiteta, što znači da mogu, ali i ne moraju, pripadati jednoj ili više podzastupljenih i/ili deprivilegiranih skupina. Osim što ćete tako obogatiti raznolikost vašeg događaja, ujedno ćete osigurati da svi osjećaju da su dobrodošli i da ih se cijeni.

Polazeći od svijesti da članice ove zajednice imaju veće šanse da dožive predrasude ili čak verbalno ili fizičko zlostavljanje, nekoliko je koraka koje organizatorice mogu poduzeti kod planiranja i provođenja aktivnosti.

1 U fazama planiranja i oglašavanja aktivnosti, pobrinite se da jasno komunicirate da su LGBTQIA+ osobe dobrodošle na vašem događaju. To može biti putem promotivnih materijala, objava na društvenim medijima i za vrijeme samog događaja. Naglasite da vam je uključivost izrazito važna i navedite korake koje poduzimate da bi okruženje za sve sudionice bilo sigurno i da im se pruži podrška.

2 Uključite raznolike glasove u proces planiranja. To mogu biti osobe različitih iskustava i iz različitih društvenih konteksta i zajednica, koji mogu dati uvid u svoje specifične potrebe i izazove s kojima se suočavaju. Neka vaš tim za planiranje događaja odražava raznolikost koju želite postići na samim događajima.

3 Pobrinite se da mjesto održavanja događaja bude sigurno za LGBTQIA+ osobe i da se ondje osjećaju dobrodošlo. To se može učiniti tako da se, na primjer, na vidljiva mjesta postavi inkluzivne simbole, kao što je zastava u duginim bojama i druge relevantne zastave, kao i provođenjem jasnih antidiskriminacijskih pravila.

4 Educirajte svoje zaposlenice i volonterke o temama LGBTQIA+ i oblicima inkluzivne prakse. Ako nemate iskustva na tom području, zatražite podršku od lokalnih organizacija.

5 Koristite rodno neutralan jezik u komunikaciji, što uključuje materijale za događaje, natpise u prostoru i mrežne platforme. Izbjegavajte prepostavke o rodnim identitetima ili seksualnoj orientaciji sudionica. Ako je događaj nešto intimniji i veća je vjerojatnost da se među sudionicama razviju dubli razgovori, potaknite ih da druge osobe oslovljavaju u gramatičkom rodu koji preferiraju i omogućite im da naznače svoje preferencije, na primjer na značkama s imenom ili tijekom predstavljanja.

6 Imajte na umu da osobama LGBTQIA+ sudjelovanje mogu otežati specifične prepreke, kao što su diskriminacija, nedostatak podrške od obitelji ili finansijska ograničenja. Iako možda niste u mogućnosti da im izravno pružite pomoć, ako se pobrinete da postoji prostor koji je malo više izdvojen i siguran za svakoga kome zatreba (uključujući ljude sa socijalnom anksioznosću), to im može pomoći da se osjećaju dobrodošlo i da pokušaju sudjelovati u događajima.

Prilike zapovezivanje i izgradnju odnosa omogućuju sudionicama i volonterkama koje su LGBTQIA+ da se osjećaju više integrirano u svojim zajednicama. Zagovaranjem razumijevanja i solidarnosti potičite saveznštvo među svim sudionicama. Naposljetku, važno je redovito tražiti povratne informacije od sudionica i volonterki kako biste razumjeli njihova iskustva i utvrdili na kojim područjima se nešto može poboljšati – povezano sa zajednicom LGBTQIA+, ali i drugim podzastupljenim i deprivilegiranim skupinama. Povratne informacije iskoristite kako bi vaši događaji bili inkluzivniji i kako bi se svi osjećali dobrodošlo. Edukacija o tome kako se različiti aspekti identiteta (rasa, spol, seksualnost, socioekonomski status, invaliditet itd.) presijecaju i utječu na iskustva pojedinki može pomoći organizacijskom timu i volonterkama da postanu svjesne jedinstvenih izazova i prepreka s kojima se ljudi suočavaju i da rade na tome da ih riješe.

Rad s deprivilegiranim i marginaliziranim sudionicama

Kako smo već spomenuli, osobe u teškoj ekonomskoj situaciji vjerojatno će vam biti najvjernije mušterije. U projektima ponovne uporabe i popravljanja humanitarna komponenta može biti više ili manje istaknuta. Neki su projekti prvenstveno humanitarni (npr. dučani s besplatnom robom za pripadnice određenih deprivilegiranih skupina ili društvena poduzeća koja ih zapošljavaju), dok su nekima druge teme u središtu interesa, recimo jačanje ekološke svijesti – ali to ne znači da se pritom ne može pružiti i konkretnu humanitarnu pomoć.

Aktivnosti ponovne uporabe i popravljanja koje provode organizacije koje su napisale ovaj vodič nisu primarno humanitarnog karaktera, ali deprivilegiranim sudionicama pružaju dragocjenu podršku – u obliku određenih besplatnih materijalnih dobara, ali i tako što im olakšavaju društvenu integraciju i osnažuju ih na druge načine.

Zabave za razmjenu odjeće u Novom Sadu, na primjer, posjećuje puno ljudi koji si ne mogu priuštiti novu odjeću, a Bicikloopravljena u Zagrebu donirala je više od 1,500 bicikala izbjeglicama, beskućnicima, osobama koje žive na područjima pogodjenima prirodnim nepogodama i mnogim drugima kojima treba bicikl, ali si ga ne mogu priuštiti.

Što se tiče društvene integracije, iskustva s događajem za razmjenu odjeće u Novom Sadu i iz Bicikloopravljene u Zagrebu pokazuju da marginaliziranim ljudima – pogotovo izbjeglicama – najviše znači to što imaju priliku provoditi vrijeme baveći se aktivnošću koja za njih ima neki smisao, u društvu lokalnih ljudi, u prijateljskoj i opuštenoj atmosferi. Takvi događaji stvaraju osjećaj normalnog života i pripadanja te pozitivno djeluju na psihičko stanje.

Kad se radi o osnaživanju, naše iskustvo govori da aktivnosti vezane uz ponovnu uporabu i kreativno unapređivanje tekstila imaju puno potencijala za osnaživanje pripadnica zajednice LGBTQIA+. Okruženje koje ih podržava i raznoliki izbori odjeće posebno mogu pomoći osobama koje još prolaze kroz tranziciju ili istražuju svoje identitete.

Najvažniji savjet za organizatorice događaja – ako žele putem njih poticati osnaživanje i društvenu integraciju marginaliziranih i deprivilegiranih osoba – jest da se treba pobrinuti da se uspostavi nulta toleranciju prema rasizmu, seksizmu, homofobiji itd. Koordinatorica treba volonterkama u uvodnim razgovorima ta pravila ozbiljno dati na znanje i one ih moraju biti spremne – ako zatreba – izravno pojasniti sudionicama.

Stvaranje atmosfere koja prihvaca i osnažuje zahtjeva kontinuiran trud i za to suvi odgovorni.

IZDAVAČI:

Ecological Recycling Society (Grčka), Volonterski centar Vojvodine (Srbija), Zelena akcija (Hrvatska)

UREDNIK:

Eugen Vuković

AUTORI:

Ana Mileusnić, Elena Oikonomou, Eugen Vuković, Francesca Fornari, Frančeska Fajhner

PRIJEVOD I LEKTURA:

Hana Dvornik

OBLIKOVANJE, PRIJELOM I ILUSTRACIJE:

Milana Simić

TISAK:

GRAFOmarketing, Novi Sad

studeni 2024.

ISBN: 978-953-6214-72-3

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Co-funded by
the European Union

